

Ötven éve ölték meg az *Akadémiát* Egy szemtanú vallomása

Wisnovszky Károly

Bevezetés és címmagyarázat

27 évi fokozatos fejlődés után 1762-ben született meg Selmecebányán a már nevében is ilyen rangot viselő Bányászati-Kohászati *Akadémia* (Academia Montanistica). Ennek oktatási tervezetében (Systema Academia Montanisticae) - Mária Terézia királynő megjegyzésének megfelelően - már különös gondot kellett fordítani az erdészeti oktatásra. 1846-ban az intézmény megnevezése Bányászati és Erdészeti *Akadémiára* változott.¹

A három testvérszak együttesét tekintem a továbbiakban *Akadémiának* akkor is, ha neve a későbbiek során változott. Tudjuk, hogy ugyanaz a felsőoktatási intézmény maradt az 1904-es átszervezés után Selmecebányán a M.kir. Bányászati és Erdészeti Főiskola nevében, amely 1919-ben Sopronba menekült, majd 1935-től a M.kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Bánya-, Kohó- és Erdőmérnöki Kara lett.

Az *Akadémia* a Műegyetem karaként túlélte a második világháborút, teljes nevéből 1947-re csak a M. Kir. maradt el.

Vallomásom ettől az évtől kezdődik. Az írásra, több biztatás mellett, az elhatározó lökést a Soproni Műhely 1996. októberi száma adta meg. Ebben Ruhmann Jenő, az utolsó körülnök tollából ezt olvastam: "... A történelemkutatók számára ma csak olyan irodalmi beszámolók állnak rendelkezésre (Hiller, Pankotai stb.), akik vagy nem voltak részesei az eseményeknek, vagy » lakkozni« kényszerültek mindezeket."²

Ez egyértelmű utalás a Mindnyájan voltunk egyszer az Akadémián ... I. kötetére (1970), sajnos igaz még a II. kötetre vonatkozóan is (1983), de találó a Vivat Akadémia ... (1985) azon fejezeteire, amelyek a "felszabadulás" utáni egyetemi oktatásról, diákéletéről festenek képet.

Elég a könyvek kiadásának dátumát megnézni!

Sopron, 1947

1947 szeptemberében az esti vonattal érkeztem Sopronba. Másnapra volt meghirdetve a beiratkozás. Akkor akartam lakást is keresni, így csak egy aktatáskával utaztam. Úgy gondoltam, hogy majd az állomáson alszom, a beiratkozást követően visszautazom Budapestre, és csak néhány nap múlva költözöm a soproni lakhelyemre.

A GYSEV-állomás azonban egy romhalmaz volt. Az úgy-ahogy helyreállított "váróterem" tele volt orosz katonákkal. Ott bizony aligha lehetett volna aludni: se hely, se csend.

Nekivágtam hát az ismeretlen Sopronnak.

Az állomás körül csupa rom. A Mátyás-király úton egy helyütt a ráborult épülettörmelék miatt csak az út fele volt járható.

Budán éltem végig az ostromot. A vérbefulladt kitörési kísérletig a védett oldalon voltam. Igazán sok romot láttam (és takarítottam), jóval többet, mint a "csak" bombázott Sopronban. 1947 őszén azonban Budapest már sokkal előbb volt, mint Sopron.

Amint az utasok erre-arra széteszlottak, a város este 11 tájban már kihaltak tűnt. Nem tudtam, hogy a nappali vonatokkal érkezett balektársainkat a tréfás idősebbek már várták az állomáson. Többeknek a Széchenyi téri gyermekcsúszdára kellett felmenniök és onnan üdvözölni a város lakosságát, majd lecsúszni a homokba. Voltak, akik a zálogháznál a járdán térdepelve fogadták meg az intézmény támogatását stb.

Engem elvarázsolt az alvó város, amely felett a toronyórák ütése, kondulása zenélte az altatót. A P. Müller utcában (ma Hátsókapu u.) a Rókalyuk vendéglőből (ma Várkerületen) szűrődött ki zongoraszó, és a Pannónia jelentette még az életet. Rézsút szemben vele romok.

És csupa rom az Orsolya tér, utcára ékelt gerendák támasztották a Káptalan csupasz falait. A Szt. György utca és Új utca összefutásánál a régi házaknak csak romjai.

Az Ikva-híd várkerületi saroképülete hiányzott, mégis arra vonzott a mögötte mutatkozó emelkedő. Felballagtam a Szt. Mihály-temető faláig, ahol találtam egy, a városra néző padot. Azon aludtam pirkadatig.

Amikor az első világosságnál szétnéztem, felejthetetlen kép tárult elém Egészen közel, bal felől a Szent Mihály-templom csodálatos, gótikus tömbje. Távolabb a Kuruc-dombi szélmalomtorony. "Közvetlenül" előttem a Várostorony, a bencésteplom karcsú tornya, a Szt. György-templom és az evangélikus templom szegletes tornyai. Alattuk könnyű párafátyol, és ütök az órákat, majd megkondul a reggeli harangszó. (Később hallottam, hogy - rossz nyelvek szerint - Sopronban állandóan fúj a szél és szólnak a harangok.)

Távolabb a domonkosok kettős tornya, a főposta magas palotája, a református templom, a botanikus kert zöld foltja, amelyet megszakítanak a nagyobb épületek tetői. Mindezek háttere a soproni fenyvesek sötétje és a Károly-magaslati kilátó. A "lábam alatt" két tornyocska: a Szentlélek-templom kis, gótikus díszes és a Szt. János-templom hegyes csúcsa. Akkor vettem észre, hogy a padom támlájában egy öntöttvas táblácska van. Felirata: "Soproni Városszépítő Egyesület".

Egészen elbűvölve vágtam neki ismét a városnézésnek, hiszen hogy beiratkozhattam át kellett sétálnom Sopronon. A gyönyörű összképet újra szomorú részletek rontották. A Wälder József utca (ma Batsányi u.) nyugati oldalán romok. A Neher vendéglővel szemben hiányzott a sarokház, helyén kuglipálya volt. A hattyúszobornak sem feje, sem nyaka. Az új kollégium, a menza és a könyvtár helyén csak mély bombatölcsérek "virítottak". Romhalmaz a Déli-pályaudvar és környéke. A Lővérek szétszórt villái közül több csak törmelékhalom. A régi Lővér szálló (a Lővér körút északi oldalán) ikerépületei közül az egyik összebombázva, nemkülönben a Rákóczi hadapródiskola épületei is.

A későbbiek során az ellentmondásos városképhez (romok és szépség) nagyon hasonló "lelkületet" ismerhettem meg. Nem halványulhatott még el az 1944-45-ös menekülőzön emléke sem.

A nyilas kormány utolsó magyarországi székhelye, ennek következtében a szörnyű bombázások áldozata is Sopron volt. Igazi nagy harcok már nem voltak a városért, de a "felszabadítás" és zabralás ugyanúgy végigdúlt, mint az egész országot. Végül a kitelepítés (németek) emléke jelentették a lelki romhalmazokat. Mindezek azonban nem törölheték el azt a csodálatos várostörténetet, amely a kelta Scarbantiától a Civitas Fidelissimáig alakította és meghatározta a város lelkületét is, nem csak a külsejét: vagyis a temetőfal mellől látott városkép kifejezője volt a genius loci-nak, azaz a hely szellemének is.

A város a leghűségesebb jelzőért nagy árat fizetett. Sopron vármegyéből 1340 km² területet, 118 ezer lakost csatoltak Ausztriához³. A megyeszékhelyt három oldalról határ kerítette. Mégis megtalálta hivatását, elsősorban a kultúra és oktatás területén. Otthont adott a Selmecről menekülő *Akadémiának*. Volt evangélikus teológiája. Az állami középiskolákon kívül evangélikus líceum, domonkos papnevelde, bencés és orsolyita gimnázium, a szürkék (Isteni Megváltó Leányai) nagyszerű, több irányú, gyakorlatias képzést adó középiskolája működött Sopronban. A háború végéig a Zrínyi Ilona tiszti leánynevelő intézet és a Rákóczi hadapródiskola gazdagította még az oktatási intézmények palettáját. Az iskolák legtöbbszörének kitűnő kollégiuma is volt, ahová több vármegyéből gyűlhetek a fiatalok.

A “főiskola”

Valójában a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem soproni Bánya-, Kohó- és Erdőmérnöki Karának lettem boldog hallgatója. Az indexünk borítóján, mély nyomással, a koronás magyar címert tartotta két angyal. A köriratban az Egyetem megnevezésénél a M.Kir. rövidítés is ott volt. (Ugyanez a teljes szöveg díszítette volt az egyetemi főépület homlokzatát, de onnan a négy első betűt 1947-ben már eltávolították.) Az indexbe ütött nagy körpecséten a koronátlan Kossuth-címer szerepelt.

Könnyű szívvel tettük magunkévá a firmáink által használt főiskola megnevezést. Evvel áthidaltuk az aktuális és utóbb sűrűsödő változásokat. Egyszersmind helyrehoztuk Hóman Bálint - a balekok balekja - tévedését, aki “a főiskolát egyetemmé degradálta”. (Ilyen megfogalmazásban kellett megtanulnunk balekvizsgára.) Akkor még senki sem tudhatta, hogy a volt kultuszminiszter és történelemtudós Rákosiék börtönében hal meg. A tréfás megfogalmazás mögött az a megbántottság rejtezik, hogy az 1735-ös alapítású, selmeci felsőoktatási intézményt sorolták be a fiatalabb, a budapesti Műegyetem karai közé.

A három testvér szak, a bányászat, kohászat, erdészet - ezt a felsőoktatási egységet nevezem első közös nevén *Akadémiának* - tevékenységükben szorosan összekapcsolódó szakmák tudásalapját adta. A bányászat a tizennyolcadik században valójában csak az ércbányászatot jelentette. A kitermelt érc, dúsítás és a fémtartalom kinyerése nélkül, igen sok meddő anyag elszállítását kívánta volna. A kohók tehát - lehetőség szerint - a bányák közelébe települtek. Fűtőanyaguk a fa, illetve faszén volt. A szénbányászat megindulása ezen valamelyest változtatott, de a bányák föld alatti térségeinek biztosítása és a külszíni építmények (aknatornyok, aknaházak stb.) anyaga ugyancsak fa volt. Ennek következtében indult el hazánkban a Bányaműveléstan Tanszéken az erdőművelési felsőoktatás. A kiterjedtebbé váló erdőtisztviselőképzés a bányaművelésből kinőtt ugyan, de mind az előadások, mind a gyakorlatok úgy kerültek a tanrendbe, hogy egy hallgató egyidőben mindkét fakultást hallgathatta.⁴

Ekkortájt születhetett a két szak “világnézeti szembenállásáról” a tréfás mondás: a bányász szerint a fa tartja a hegyet, az erdész szerint a hegy tartja a fát.

Lehetséges, hogy Selmec evvel világelsőként teremtette meg a fapusztító bányászat és kohászat mellett az erdők újratelepítésének és nevelésének egyazon felsőoktatási intézményben való kutatását, tanítását; vagyis a ma oly sokat hangoztatott környezetvédelem és rekultiváció alapjait. (Csak melleleg jegyzem meg, hogy mostanság igen-igen szegényes természettudományi alaptudással is futószalagon gyártják a különböző környezetrendezőket, -védőket.)

Amikor tehát Sébor János, akkori dékán úr, egyetemi polgárrá fogadott, ennek a csodálatos múltú *Akadémiának* lettem hallgatója. Igazi meglepetéseim azonban csak ezután kezdődtek!

A budapesti egyetemek diákéletét volt gimnáziumi osztálytársaim élményei alapján már ismertem. Édesapám orosz fogságban volt, családfenntartóként fogtechnikuskodtam, és minthogy csakis erdőmérnök szerettem volna lenni, hazatértéig nem folytathattam tanulmányaimat.

Sopronba érkezve természetesen meglepett a foltos egyenruhák látványa, az idősebbek nevelő- és *segítőkézsége*, de felejthetetlen élményeim más természetűek voltak. Néhány példával igyekszem ezt bemutatni.

A kémiaépület földszinti hirdetőabláját tanulmányoztam az éghajlattani indexaláírás ügyét. Háttal álltam az emeletre felvezető lépcsőkarnak, mikor hallottam a "jó szerencsét!" köszöntést. Amikor ez megisméltődött, akkor fordultam meg. A lépcső felső fordulójánál egy nagyszakállú, csizmanadrágos, első világháborús lábtekerccsekkel betekert lábú, bakancsos, kedvesen mosolygó úr nézett rám, vidáman csillogó szemekkel. Zavartan visszaköszöntem, mert más nem volt sehol; csak nekem köszönt - a neki háttal álló baleknak - Romwalter professzor úr!!!

Boleman professzor úr bevezető szavai a fizika előadásokhoz: "Uraim, a jó mérnök három fő jellemzője: első a pontosság, második a becsületesség, harmadik a szaktudás." Bejelentette, hogy következő előadása előtt katalógust fog olvastatni - nehogy valaki kimaradjon a névsorból. Kérte, hogy erre figyelmeztessük távollévő kollégáinkat is. Neve elhangzásakor a hallgatónak fel kellett állnia, és akkor a professzor úr - ha ismerős volt a név - megmondta, hogy hol ült a balek apja (nagybátyja) úgy huszonöt, harminc évvel korábbi előadásain ...

Sébor professzor úr mondta: a geodéziát érdemes megtanulniok, mert ha valami miatt nem szerezhetnek diplomát, ebből akkor is megélhetnek. Birtokviták mérési munkáihoz mindig vigyenek ki műszert, műszerlábat, ernyőt, figuranciát. A legfontosabb eszköz azonban a 180 fokos prizma. A vitázókat állítsák földjük közös határára egymástól 20-30 m távolságra. Középről, a vitatott határon ide-oda mozogva a prizmarúddal, figyeljék a felek arckifejezésének elkomorulását, felragyogását, amelyet a prizmában egyszerre láthatni anélkül, hogy a vitázók sejtjenék. Amikor egyik sem túl vidám, vagy bosszús, akkor további vita nélkül kijelölhető a mesgye. A többi eszköz általában csak a felszámított díj jogosságát támasztja alá.

Sorolhatnám még a példákat, amelyek az igen magasszintű oktatás mellett a professzorok és hallgatóság közötti különleges, emberi, atyai-nevelői kapcsolatokra utalnak. Professzoraink ott voltak - sőt Csűrös Zoltán rektor úr is - a Gruberben rendezett ismerkedési szakestélyen. A rektor elvárta a nevezetes szakestélyekre történő meghívását - és ha tehetete, el is jött Sopronba.

Nagyon változatos pályafutásom végén, sok külföldi kollégával történt találkozás, tárgyalás, beszélgetés, de többszöri megmérettetés után is állíthatom, hogy a főiskolán olyan természettudományi és műszaki képzettséget szereztünk, olyan emberi-oktatói támogatással, szelektálással (ami a mi megítéltetésünket illeti a vizsgák során), hogy felkészültségünk tekintetében mindenütt elismerést, megbecsülést tapasztalhattunk.

Az Akadémia hallgatói

A magyar tannyelvűvé vált *Akadémia* hallgatói Selmecen, de még a soproni időszak elején is, zömmel az ország bánya- és erdővidékeiről kerültek ki, vagyis a később Trianonban elvesztett területekről. A beiratkozottak létszáma érzékenyen jelezte az 1938-41 közötti

visszacatolásokat, illetve azt, hogy 1938 és 1944 között Magyarországhoz az előbb említett erdős vidékek egy része ismét visszakerült.

Az évfolyamok kor szerinti megoszlása általában a folyamatos, érettségi utáni továbbtanulás képét tükrözte. Ezt csak színezte az a néhány firma, akik anyagi, vagy tanulmányi okokból - ("listázás") csúsztak fiatalabbak közé. Idősebbek voltak évfolyamtársaiknál azok is, akik a bányakapitánysághoz készülve -, előbb jogi diplomát szereztek.

A háború utáni évfolyamoknál azonban a fenti "tanulmányi" törvényszerűségek egyáltalán nem érvényesültek. A mi évfolyamunknak nagyjából csak egyötöde volt megszakítás nélkül továbbtanuló. Néhány példával szeretném bemutatni, hogy a "történelem" miként rázta össze a évfolyamunkat.

Legkorábban (1933-ban) iratkozott be, még a főiskolára, Parragi Pista. Árva gyermek volt, édesapja az első világháború hősi halottja. Remek céllövő lévén, versenyeken gyakran jött össze katonatisztekkel, akik meggyőzték, hogy a hadseregben a helye, és ezzel nevelőszülein is segít, mert olcsóbban válhat katonatisztté, mint erdőmérnökké. Tüzértisztként harcolta végig a második világháborút, benne a Don-kanyart. Őrnagy volt a néphadseregben, amikor rájött, hogy szervező és kiképző munkája nem törölheti el "horthysta tiszti" múltját, ezért erdőmérnöki tanulmányai befejezéséhez ösztöndíjat kért a seregtől. Így került közénk.

Révai Pista 1934-ben kezdett Sopronban. Ő is "áttért" tüzértisztné. Ismét erdőmérnök-hallgatóvá válásának az előbbinél göröngyösebb volt az útja: megfosztották a rangjától és kirúgták a néphadseregből (1948-ban).

Sok évfolyamtársunk járta meg a különböző frontokat, még többen a hadifogolytáborokat. Volt köztünk, aki a berlini csatában küzdött, mert Hunyadi-páncélgránátosként SS parancsnokság alá rendelték. Másokat leventeként "evakuáltak" és kerültek nyugati fogságba. Egyikük, Ruzsa Béla túlságosan sietett haza (saját szavai szerint) az amerikai fogságból, így az oroszok is elvitték. (A háborúnak akkor már vége volt!!) Szomorú jellemzője a korszaknak, hogy Stasney professzor úr (aki az első világháború egyik hős pilótája volt) a végre hazakerült Ruzsa Bélát kérdezte, mit tud elveszett fiáról, mert 1944-45-ben egy ideig együtt voltak.

Kondor Pista érettségi után karpaszományos önkéntesnek jelentkezett, így könnyítve szülei anyagi gondjain, amelyet bátyja (erdőmérnök-hallgató) és húga taníttatása jelentett. 1944-ben már tüzér zászlósként vonult vissza katonáival Selmecebányán keresztül. (Görgei az ellenkező irányba tartott közel száz évvel előbb.) Az ugyancsak arra vonuló német csapatoknak túl szűk volt ősi bányavárosunk Bélabányai-, régi, szép városkapuja, tehát felrobbantották. A német parancsnoknak az a gyanúja támadt, hogy a selmeci kálváriatemplomba orosz tüzérségi megfigyelők fészkeltek be magukat. A magyar tüzérek parancsnokának, Kondor Istvánnak azt a feladatot szabta, hogy lőjék szét a templomot. Pista működésbe is hozta az üteget, de olyan irányzással, hogy a templom sértetlen maradt. Sietniök kellett; néhány lövés után továbbvonultak. Így maradt meg a Csontváry-képen olyan gyönyörűen megfestett selmeci kálváriatemplom.

Akik "nyugatról" kerültek haza, azok mesélgettek ottani élményeikről, de az orosz fogságból jöttek - és az évfolyamon ezek voltak többen - ugyancsak szófukarok voltak. A keleti népi borzalmait nem szívesen idézték fel, no meg a hazai hivatalos fogadók is kifejtették: aki sokat mesélget, vissza is mehet ...⁵ Azokról a magyar százezrekről, akik éveken át, ingyenmunkásként építették a szovjet paradicsomot és haltak éhen, vagy járványos nyavalyák áldozatai lettek, még ma sem esik szó.⁶

Mit keresnek ezek a zagyva töredékek egy főiskolai évfolyam bemutatásánál? Nos, a társaság zöme az 1924-1928 között születettekből került ki. A legifjabbak az 1929-esek voltak. Majdnem, vagy épphogy felnőtt fejjel *élték* végig az ország kétszeri (német, majd orosz) megszállását, amerikai bombázását, menekülést, harcokat, frontok átvonulását, fogságot, érvesztéseket, életpályaváltásokat, eszmék összeomlását. Ma már nem "szám" az a háború után népszerű monológ: "huszonnyolcas vagy? ..., mi félszavakból is értjük egymást." Csak az öregek értenék ...

Élményekben igen gazdagon, anyagiakban lényegesen gyengébben, de boldogan, hogy újra tanulhatunk, jöttünk össze Sopronban.

Többségünk a városban albérletben lakott. Az akkor még egyházi vezetés alatt álló Szent Imre kollégium férőhely miatt is, ára miatt is, viszonylag keveseknek adott otthont. A régi dékáni épületben lévő "Hotel Interben" pedig alig néhány hallgató kaphatott szállást, bár azt igazán olcsón. További lehetőséget próbáltak teremteni a főiskola által bérelt helyen. A mai "régikollégium" 1947-ben még befejezetlen épület volt.

A város és a hallgatóság napi kapcsolatát jelentette a Rákóczi utcában lévő menza. A köri székház első emeletén működő intézményben tisztességes ebédet, vacsorát kaphattunk, olcsón. Kenyeret ugyan nem adhattak, mert akkor az még jegyre ment, de a segélyekkel (UNRRA, Actio Catholica) is támogatott ellátás magasan felette állt az inflációs idők népkonyhájának, amikor egy cigarettányi pénz volt egy tál leves ára. A menzán kiszolgálók - ingyen ételért - főiskolások voltak. Egyikük, Hámori Vili, abban a "munkaruhában" hordta fel az ételt, amelyet a tömegsírok exhumálásakor kapott - amerikai leszerelési anyagból.

A menza nagyhangú, de aranyszívű vezetője a testes "százados úr" (Nagy Tamás) volt.

Az Ifjúsági Kör

A Bánya-, Kohó- és Erdómérnök Hallgatók Ifjúsági Köre, a Selmecebányán 1879-ben alapított Ifjúsági Kör folytatójaként, a főiskola teljes hallgatóságát összefogó szervezet volt. Alapszabálya szerint évente választotta tisztségviselőit. Beiratkozásunkkor a botanikus kert előtti járdán, a szemben lévő sportpálya betonkerítésén ott díszeltek a tavaszi elnökválasztás kortesfeliratai.

A kör célja a hazafiasság, bajtársiasság és a jókedv ápolása volt. Mindezeket szép diákhagyományok őrzésével tette. Tréfásan fogadta és nevelte a Sopronba érkező elsőéveseket, a balekokat, akiket a balekcsősz vezetett oktatás után vizsgáztattak részben komolyan a főiskola történetének és hagyományainak ismeretéből, részben vidám ugratással. Sikeres vizsga után a pogányokat szakestélyen "megkeresztelték". Ott kapták Bacchus és Ceres nevében "vulgójukat és aliasukat". Ezek a tréfás nevek egyesekre úgy ráragadtak, hogy igazi nevüket nem is használtuk. Aki tehette, egyenruhát csináltatott: a bányászok, kohászok grubent, az erdészek waldent hordtak. Ezek valójában hétköznapi viseletnek számítottak, amelyeket az udvarlást jutalmazó foltok rávarrásával díszítettek a hálás hölgyek. A "Tempus" felirat már komolyabb elkötelezettséget jelentett, ugyanúgy, mint a valétaszalag kihímzése.

A díszruhát, a bányainget és a zöld bársony erdész attilát a háború után már jóformán senki sem engedhette meg magának. A valétatablók fényképeihez a búcsúzó a körtől kölcsönzött ünneplőket vették fel.

Bálok, szakestélyek után, vagy kellemes tavaszi estén fel-felcsendült egy-egy szerenád. Ezekre, vagy a szakestélyek utáni nagyobbszabású "tóbiásozásra" (különböző irányba távozó

csoportok felelgető búcsúzása, amely a selmecebányai rendőrbosszantásból eredt) Sopronban már rendőrségi engedélyt is adtak.

Alkalmi esemény volt egy-egy firmaköltöztetés. Balekok húzták a stráfkocsit, amelyen szépen kiaggatva díszlegtek ruhák, alsóneműk, zoknik stb. A nézőket üvegbilibe mért sörrel kínálgatták. Akadt zene is. A filmriportert az egyik utolsó költözéskor Ihász Sanyi alakította. MOPEX feliratú táblával a hátán buzgón forgatott egy felvevőgépet helyettesítő diódarálót.

Évente ismétlődő látványosság volt a ballagás.

A korábban már említett ismerkedési szakestélyen kívül mind az Ifjúsági kör, mind egyes területek asztaltársaságai (erdélyi, esztergomi, debreceni stb.), a valetálók szerveztek szakestélyeket, amelyeken az együttmulatás, -nótázás rendezetten, szabályok szerint folyt le.

A nóták olyan fontos ismertető jegyei voltak a selmeci diákságnak, hogy a tréfás mondás szerint, az ezek ismerete nélkül távozó (ilyen valóban nem is volt) a legszájalomraméltóbb lények közé számított. Az együtténeklés és a szertartások közösségformáló ereje az ősidők harci-, ünnepi dalolásától, a vallási-, szerzetesi-kórusoktól, -ceremóniáktól, a szabadkőművesek avatásáig (Varázsfuvola) ismert.⁷

Való igaz, hogy a dalok legnagyobb részének “ősei” német nyelvű “Bursch-nóták” voltak. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy Selmeceen 1868-ig az oktatás nyelve is német volt, a hallgatóság jelentős része szintén.⁸ Az oktatás magyarrá tétele után a német ajkúak Leobenbe, a szlávok Pribramba települtek. A nóták legtöbbjét 10-15 évvel idősebb firmáink még németül is tudták.⁹

Műveletlenség és célzatos politikai rosszindulat kellett ahhoz, hogy a selmeci diákdalok éneklését reakciós megnyilatkozásnak, német befolyásnak tekintsék. Ilyen alapon a budai színjátszást is német örökségnek lehetne kinevezni, hiszen a német színház itt is megelőzte a magyart.

Nem volt német találmány az sem, hogy a diákéletben a későbbben kezdett hallgatók “az isteni fényben tündöklő firmák kegyes támogatására szorultak”. A diákhierarchia minden nevezetes európai egyetemen szigorúan uralkodott. Csak egy példát idézek a balek tízparancsolat első három előírásának (Balek Kusch! ...) ősei közül: “A hagyomány szerint Püthagorasz (Kr.e. 576-497.) ... az iskolájába felvetteket arra kötelezte, hogy bizonyos ideig ne szólaljanak meg. ... Mikor aztán megtanulták minden dolgok legnehezebbikét, a szótlanságot és hallgatást, és a hallgatástól kezdtek kiművelődni ... már jogot kaptak, hogy közbeszóljanak és kérdezősködjenek ... s kifejtsék véleményüket.”¹⁰

Az engedelmesség és illedelmesség megkövetelésén túl azonban valóban létezett “kegyes támogatás”. A firmák mindig segítettek például megfelelő albérletet találni, pénzt adtak kölcsön, egyenruhát, báli ünneplőt stb.

A “belőtt” jegyzetek értéke a vizsgára készüléskor szinte felbecsülhetetlen volt. Azok a jótanácsok, amelyeket egyes tételekhez írtak (olvasni, impassz, forsz, bikaforsz stb.) nemcsak időt takarítottak meg a tanuláskor, hanem a korábban vizsgázottak tapasztalatainak ragyogó gyűjteményei voltak.

Lehetetlen felsorolni, mennyi mindenben nyilvánult meg az a bajtársiasság, aminek kifejlesztése, ápolása a kör céljai, hagyományai között szerepelt.

A szokások és hagyományok le vannak írva sokkal részletesebben és pontosabban, mint ahogy az előbbieken utaltam rájuk. Rövid visszaemlékezésemnek csak az volt a célja, hogy megértessem: egy kicsit mesevilágba bűvölődött az, aki a háború véres valósága után Sopronba került.¹¹ Újdonságot jelentett ez azoknak is, akik az egymással mitsem törődő, csak a közvetlen és személyes ismerősöknek köszönő fővárosi egyetemi életet ismerték. Szinte hihetetlen, de való igaz, hogy négy főiskolai esztendő sokkal mélyebb, életre szóló barátságokat érlelhet, mint nyolc, nagyrészt ugyanazon osztálytársakkal eltöltött középiskolai év.

Az Ifjúsági Kör politikamentes szervezet volt. A hazafiasság nem jelszavakban nyilvánult meg, nem pártok tagságában, hanem adott esetben a nemzeti ügyekért történő közös kiállásban. Néhány példája ennek:

- A trianoni békediktátum aláírása után a magyar kormány kénytelen volt az Ausztriának átadandó területeket katonailag kiüríteni. Az osztrákok bevonulását az alighogy Sopronba befogadott főiskolások Ifjúsági Köre akadályozta meg a nyugat-magyarországi felkelőkhöz csatlakozva, az ágfalvi csatában. Végző soron ezek a harcok vezettek a népszavazáshoz.

- 1938-ban, az első bécsi döntést megelőzően, ugyancsak nemzetközi konfliktust okozhatott volna reguláris csapatok fellépése. Ezért civil önkénteseket szerveztek a felvidéki magyarlakta területek esetleg szükségessé váló védelmére. Ismét az Ifjúsági Kör szervezésében 1938. szeptember 22-én a főiskolások, az elsőévesek kivételével, bevonultak. Testületileg csak a soproni és magyaróvári főiskolások jelentkeztek, az ország más felsőoktatási intézményéből szórvány önkéntesek csatlakoztak a csapathoz. Kárpátaljai kisebb, határon túli akciókon kívül csak a döntés utáni bevonuláson vettek részt Somorjánál. Akkor, a "harcéták" visszatérése után, november végén kezdődött Sopronban a félév.¹²

- 1940-ben az Ifjúsági Kör legsúlyosabb büntetésével, kiközösítéssel sújtották azt a három bányamérnök-hallgatót, akik nem voltak hajlandók levenni volksbundista jelvényeiket és hirdették a német nemzetiszocialista eszmét.¹³

- 1944-ben az Ifjúsági Kör is megtett mindent a Kar nyugatra telepítésének megakadályozására. (A nyilas kormány elrendelte volt a kitelepülést.) Laczkó György köri elnök ezért menekülni kényszerült Sopronból. Vonattal csak Mórig jutott, onnan gyalog, frontvonalakon át érte el szülei székesfehérvári lakhelyét.

- 1945-ben Rákosi Mátyás kezdeményezte az általa reakciós ifjúsági tömbnek minősített Műegyetem szétparcellázását. A Verebély László rektor által vezetett tiltakozó küldöttségben a soproni Kart Sébor János professzor úr, az Ifjúsági Kört Mersich Endre ügyvezető elnök képviselte. Tárgyalássorozatuk Tildy Zoltán köztársasági elnök, Dálnoki Miklós Béla miniszterelnök, gróf Teleky Géza kultuszminiszter, Rákosi Mátyás kommunista- és Szakasits Árpád szociáldemokrata pártelnökökkel csak haladékot ért el. Teleky Géza megmondta, hogy sem ő, sem mások nem fogják tudni megakadályozni a kommunisták szándékainak megvalósítását (1945!!).¹⁴

A felsorolt példák megvilágítják, hogy mi is volt a lényege annak a nemzeti érzületnek, ami az Ifjúsági Kört jellemezte.

Az Ifjúsági Kör nagyszerű halála

A köri székház menzára vezető lépcsőjének fordulójában egy hirdetőtábla volt. Ezen a kör közleményein kívül a kiadó lakások, eladó körzőkészletek és minden egyéb "közhír" megjelenhetett. Egyik alkalommal döbbsent csoport akadályozta a lépcsőjárás. A táblán a kör

vezetősége kérte, hogy aki teheti, lehetőleg egyenruhában vegyen részt Elekes Márton szigorló erdőmérnök temetésén. Firmáink mondták, hogy Marci földmérési munkákat végzett Szombathely környékén. Senki sem tudta, hogy miért, de orosz katonák elvitték, agyonverték és vonat alá lökték.

Néhány hónappal később, 1948 áprilisában a táblán rendkívüli köri közgyűlést hirdettek.

A MEFESZ (Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egységes Szervezete) Sopronban járt küldöttei jelezték, hogy - elnevezésüknek megfelelően - egyedüli és egységes ifjúsági szervezetként ők fogják képviselni az egyetemi hallgatóságot, gondoskodnak a politikai nevelésén felül a tanulmányi ügyek szervezéséről és irányításáról is. Más szavakkal: nyilvánvalóvá vált, hogy a Bánya-, Kohó- és Erdőmérnök-hallgatók Ifjúsági Köre sorsáról vagy nekünk kell döntenünk, vagy döntenek mások, nem titkolt politikai céllal.

Ruhmann Jenő, csepeli munkahelyére távozott köri elnökünk helyett Schmidt Ernő emh., alelnök a téma megtárgyalására közgyűlést hívott össze a matézis terembe. A parázs vitán megfigyelőként részt vett szeretve tisztelt dékánunk, Sébor János professzor úr is. Szép számmal akadtak érvelők a

- “várjuk meg, mi történik; azután folytatjuk, ahogy lehet”;
- “oszlassuk fel a Kört”;
- “haladnunk kell”

főcsoportokba sorolhatóan. A kör alapszabálya a felosztatás kérdésében mind létszámra, mind a szavazatarányra vonatkozóan szigorú követelményeket támasztott. Kiderült, hogy a döntéshez szükséges számú köri tag a vitán nem volt jelen, ezért a felosztatás tárgyában május 7-re újabb közgyűlést kellett meghirdetni. Sébor professzor úr avval a szomorú dicsérettel búcsúzott a közgyűléstől, hogy a témához méltó, érett vitának volt tanúja, és reméli, az ifjúság a továbbiakban is az alapszabályok szigorú betartásával, bölcs mérlegeléssel dönt majd.

A szavazást megelőzően, május 5-re a vezetőség a sörgyár kerthelyiségébe szakestélyt hirdetett. Erről Molnár László a Bányászati Múzeum igazgatója így írt:

“A szakestélyen megjelentek a professzorok, a tanársegédek és a Kör mintegy 250 tagja. Gyönyörű, holdfényes, kora nyári este volt. Az ünnepélyes, selmeci-soproni dalokkal fűszerezett szakestély búcsúzott a 75 éves Körtől. A szakok himnuszai és a Ballag már a vén diák dala talán soha olyan szépen nem hangzott, mint ezen az utolsó kör szakestélyen.”¹⁵ [A Kör alapításának pontos dátuma: 1879. ápr.]

Az Ifjúsági Kör 1948. május 7-i rendkívüli közgyűlésén egyetlen felszólalás hangzott el. Gombás László kmh. beszéde olyan remekül összefoglalta a gondokat, felelősséget, hangulatot, hogy szinte egészében idézem:

“Szomorú kötelességemnek érzem, hogy egyszerű tagként az Ifjúsági Kör tagjai előtt vázoljam azokat az okokat, amelyek szükségessé tették, hogy a mai közgyűlés egybegyűljön.

Mint ismeretes, a MEFESZ itt járt küldöttsége a lehető legszomorúbb, számunkra legkedvezőtlenebb véleményt alkotta Ifjúsági Körünkről. Jelzőikből, megjegyzéseikből elég kiragadnunk » reakciós banda, szét kell robbantani«, » A reakció melegágya« ... melyet igaz vendégszeretetünkért tőlük kaptunk.

A Technikus Kör vezetősége, valamint a MEFESZ elnöke, Szalay Béla, Pesten járt küldöttségünknek azt a felvilágosítást adta, hogy a május 10-én összeülő 5. diákszékes elhatározza (!), hogy az összes egyetemi ifjúsági egyesületet, mint tagszervezetet magába olvassza. A hivatalos értesítést ezen diákszékes megbeszéléséről a Kör elnöksége már megkapta. ... Jelöljünk ügyvezető bizottságot ..., melynek feladata a soproni műegyetemi ifjúságot Pesten, a diákszékesen képviselni, onnét a MEFESZ alapszabályokat ide lehozni, hogy itt megkezdje az új ifjúsági egyesület ... működését ... mely csak akkor lehetséges, ha előbb a Kört külső, vagy belső erők feloszlatták.

..Kértük többen legutóbb a mélyen tisztelt elnökséget, hogy a Kört oszlassa fel, mert:

-- Az Ifjúsági Körre záporozó kifogások, neheztelések és támadások pergőtüzében az Ifjúsági Körnek be kell látnia, hogy a selmeci szellemű Ifjúsági Kör helyzete tovább tarthatatlan.

-- 1-2 nap múlva alapszabályainkat ugyanaz a MEFESZ ... felülvizsgálja, amelynek itt járt küldöttei oly lesújtóan vélekedtek arról az Ifjúsági Körről, amelynek lelkületébe - Dékán Úr szerint - nem lehet egy, vagy két nap alatt belátni.

-- A MEFESZ azt óhajtja, hogy az Ifjúsági Kör régi keretét töltsük meg új tartalommal. Mi azt mondjuk, hogy új képhez új keret is illik. ... Azt kérjük, hogy az Ifjúsági Kör évszázados történelmi köveit ne használják fel modern házuk alapjául.

-- A MEFESZ az új szellemű Ifjúsági Kör első feladatául az alapszabályok rugalmasságát kívánja. Az így túllépett és túlhaladott merev alapszabályokat időnként módosítják, s mi elfogadjuk őket - mert mért ne fogadnánk el, mint legutóbbi közgyűlésünkön Burkus Béla IV. erdőmérnök-hallgató úr mondta - talán mindaddig, míg a hagyományainkból csak a félévi tagdíjfizetési kényszer a régi.

-- A régi - ezt a jelzőt kell használnom - Ifjúsági Körnek a selmeci szellem képezte a szívét, a lelkét és a véré, s a MEFESZ-nek legelső és legnagyobb kifogása - nyíltan megmondották - ez. Hogy a selmeci szellem elvesztése után, lassan vagy gyorsan, kevés vagy sok alapszabályunkat veszítjük még el, az már a lényeg elvesztése után számunkra nem fontos.

-- Mikor az Ifjúsági Körbe léptünk, abba mint politikamentes, kulturális egyesületbe léptünk.

Tagjaink többsége a 3 év óta tartó elnökválasztásokon megakadályozta azt, hogy a » haladó népi erők« vegyék át a Kör vezetését. Alapszabályaihoz való merev ragaszkodásával elérte azt, hogy megtarthatta ugyan » demokratikus« jelzőjét, de továbbfejlődni nem képes...

... a tradícióőrzés a tagok legnagyobb részének nézete. Hiába minden erőlködése a kisebbségi csoportnak, a mindenkori elnökség megváltoztathatatlanul ragaszkodik alapszabályainkhoz, evvel az intézménnyel tehát a » haladó népi erők« mindaddig nem bírnak megvívni a többség miatt, amíg vagy az elnökválasztás eddigi módszere nem szűnik meg - vagy ami evvel úgyszólván egyértelmű - az alapszabályokat nem módosítják.

-- A külső feloszlás megelőzésére egybehívott közgyűlésünk is az alapszabályokhoz való ragaszkodás jegyében született: átadjuk-e az Ifjúsági Kört nevével együtt egy új tartalmú egyesületnek, vagy csupán helyet hagyunk neki, hogy itt a műegyetem hallgatói közül és nem az Ifjúsági Kör tagjaiból szerezze meg tagjait.

-- Mielőtt az Ifjúsági Kör határoz, fel szeretném hívni az igen tisztelt közgyűlés figyelmét arra, hogy a Kör csak akkor oszlik fel, ha a szavazatok 4/5-e, 80 %-a emellett lesz. A Kör tagjainak hiába szavaz akár 79 %-a a feloszlás mellett vagy ellen, egyetlen egy %, 4 szavazat elégséges

ahhoz, hogy a 21 %-os kisebbség álláspontján legyen kényszerűen a 79 %-os többség. Bízom abban, hogy a Kör tagjai felismerték a helyzet válságosságát. A tét nagy, az Ifjúsági Körről van szó. Lehajtsa-e zászlaját szomorúan, de a régi szellemben, vagy átadja-e zászlaját a mi keretünkben működni óhajtó új szellemű egyesületnek? A régi szellemű Ifjúsági Kör, a selmeci szellemű - bármelyik fél szavazatainak álláspontja érvényesül - a múlttá válik egy-két nap múlva. A döntést csak arról kell meghozni: átadjuk-e a zászlót?

-- Felelősek vagyunk a leadott szavazatokért. Felelősek balekjainknak, akiknek még nem volt idejük megismerni a körí szellemet, hiszen csak ízelítőt kaptak belőle, és most talán értetlenül állnak azelőtt, miért is akar ilyen hirtelen feloszlani a Kör.

Felelősek vagyunk magunknak, társainknak és firmáinknak, azoknak is, akik már elhagyták az Alma Matert, s akiket nem annyira az Ifjúsági Kör, hanem maga a selmeci szellem vonz vissza ide, akár a Steingruben nagyközségi barátainkhoz, akár még itt nyűgösködő balekjainkhoz, akár másokhoz.

Felelősek vagyunk a selmeci szellemben élt Professzor Urainknak.

De - legelsősorban - felelősek vagyunk azoknak az alapítóknak, akiktől kaptuk a Kört, akik firmáról balekra hagyományozták ezt a selmeci-szellem éltette Kört.

A Kör feloszlása haladás. Mert az már magában véve haladás, hogy a felosztás szükségességét felismertük. Nem akarunk a haladás kerékkötői lenni! Csak lelkünk mélyén él tovább a selmeci szellem. Utolsó tettünk az, hogy - hagyományainkhoz híven, most is demokratikusan - Sébor Dékán Úr szavaival élve: ragaszkodunk az alapszabályokhoz, hogy bennünket soha, semmiféle oldalról támadás ne érhesen - belátva azt, hogy a selmeci szellemű Ifjúsági Körünk tarthatatlan tovább, vérző szívvel bár, de inkább megszűnése mellett szavazunk. Szavazatunkkal helyet adunk egy új egyesületnek, új vezetőséggel, kevésbé merev alapszabályokkal, vívja ki magának azt az elismerést, azt a nevet, melyet Ifjúsági Körünk városunkban, sőt; szerte az országban szerzett. Cserébe csak egyet kérünk: ne kívánják és ne kérjék tőlünk azt a nevet, azt a pár szót, amely nekünk mindmáig tradíció, a múlt, a történelem, Selmec, hősi halottak, és lelkünk volt, amely szónak a csengése a szívünkig hatott: BÁNYA -, KOHÓ- ÉS ERDŐMÉRNÖK-HALLGATÓK IFJÚSÁGI KÖRE.”

A beszédhez senki sem szólt hozzá. Az elnöklő Schmidt Ernő azt a Laczkó Györgyöt kérte fel a szavazási bizottság vezetésére, aki 1944-45-ben volt az Ifjúsági Kör elnöke, és - amint azt az előbbieken leírtam - a nyilasok fokozott “érdeklődése” miatt Sopronból menekülni kényszerült.

A körí pecséttel ellátott szavazócédulák megszámlálása után kiderült, hogy a tagság az alapszabályban előírt négyötödös arányt meghaladó, 88 %-os többséggel a Bánya-, Kohó- és Erdőmérnök-hallgatók Ifjúsági Körének felosztása mellett döntött.

Laczkó György, a szavazóbizottság elnöke 1948. május 7-én, a matézis teremben kimondta a kör felosztását. A MEFESZ-szel való további tárgyalásokon résztvevő soproni csoport vezetésével a közgyűlés Tomes Dezső bnh.-t bízta meg, majd a Himnusz és Szózat eléneklése után szétoszlott.

Tudomásom szerint az Ifjúsági Kör volt az egyetlen olyan társadalmi egyesület, amelyik 1948 tavaszán ilyen világosan meg tudta ítélni az országban várható fejleményeket, és ilyen - hazánkban szokatlan - imponáló egyetértéssel hozta meg döntését.

A szervezet megszűnt, a külsőségek (balekfogadás, -oktatás, -vizsga, -keresztelés, -szakestély, szalamander stb.) tiltottá váltak. A kör szellemi célkitűzése: a hazafiasság, bajtársiasság és a jókedv ápolása, tovább élt. Ennek bizonyítéka az a dühödtt igyekezet, amellyel szétrobbantották az ősi szakokat, és ami végül elvezetett az 1951-es nagy kizárásokig.

Változások az 1948-49-es tanévtől

A főiskola egy nagyszerű fiatal professzorral gazdagodott: A Fizikaelektrotechnika Tanszék vezetője Dr. Simonyi Károly lett.¹⁶

A további változásokat másként jellemezték az illetékesek, és egykori hallgatóként más emlékeket őrzök én.

- Mindnyájan voltunk egyszer az Akadémián I. kötet: "A fordulat évében"¹⁷ a munkás-paraszt demokratikus diktatúrát hazánkban a proletárdiktatúra váltotta fel. Ezzel megkezdődött hazánkban a szocializmus alapjainak lerakása, amelynek szerves részét alkotta a kulturális forradalom is. A kulturális forradalom célkitűzése az volt, hogy egyetemeinket és főiskoláinkat szocialista típusú felsőoktatási intézményekké kell átalakítani, amelyek képesek betölteni új feladataikat, több, jól képzett, szocialista gondolkozású szakember kiképzését."¹⁸

- Somodi Jakab (a tanulmányi osztály akkori vezetője): "1948-tól a felvett hallgatók megválogatásával, a kommunista párt megerősödésével kezd javulni a hallgatók összetétele, a tanulmányi színvonal emelkedése, a politikai képzés kezdetleges formáival emelkedik a hallgatók politikai színvonala".¹⁹

1948 őszén a főiskolát hét új tanársegéddel erősítették meg.²⁰

A MEFESZ helyi szervezete megalakította a tanulmányi osztályt. Ezen keresztül származás és pártállás szerint válogattak a felvételre jelentkezők között. Az nem zavarta őket, hogy hiányos felkészültségű, gyorstalpaló érettségivel egyetemre tuzskolt diákok szép számmal kerültek az előadótérnek padjaiba. Az általuk is jól látott hiányosságok felszámolására meghirdették a tanulmányi fegyelem megszorítását. Tanulóköröket szerveztek, évfolyamtitkárokat jelöltek ki. Ezeknek kellett az előadásokról való hiányzásokat regisztrálni. Szervezték a teljesen nevetséges tanulmányi páros versenyeket. Évközi felmérők (zárhelyik) bevezetésére ösztönözték azokat a tanszékeket is, amelyeknél ez soha nem volt szokás. Eleinte csak az oktatási renden kívüli politikai szemináriumokon, később, az ideológiai tanszéket megszervezve, vizsgakötelese, az indexekben megjelentetett politikai tárgyak formájában kényszerítették a hallgatóságra az egyedül üdvözítő tanokat.

Ugyanakkor a népgazdaság szakemberigényére hivatkozva lerövidítették a tanulmányi időt 9 félévről nyolcra. "A lemorzsolódás elleni küzdelem" egyik hősies csatája volt egyes professzorok figyelmeztetése, hogy túlságosan terjedelmes anyagot adnak le - és kérnek számon. Emiatt sokan kénytelenek vizsgát halasztani, esetleg évvesztesékké válnak. A tanulmányi osztály Györfi professzor urat is ilyen alapon kereste meg, és ha az állatrendszertanból nem is tudta kihagyni, például a férgek és tetveket, legalább több részletben letehető vizsgát "harcolt ki". (Merő véletlen lehetett, hogy a megbeszélést követően feltűnően sok "haladó elem" ment el halasztott vizsgáját letenni, vagy a sikertelent megismételni...)

A minden tárgyból történő jegyzetkiadásnak is egyik bevallott célja volt, hogy csak az legyen számonkérhető, ami a jegyzetben szerepel. Való igaz, hogy "hivatalos", vagyis professzor által elismert jegyzet kevés tantárgyból állt rendelkezésre. Voltak azonban egyes tárgyakból vizsgára készülő hallgatók által kézzel írott és sokszorosított (litografált) jegyzetek.

Tanárségedek által összeállított, gépelt, sokszorosított, igényes jegyzet elvértve akadt (pl. Geodézia I-II.). A legtöbb tárgyból azonban nem készült ilyen jegyzet. Az előadásokat mindenkinek magának kellett jegyzetelnie, vagy felkészüléskor elkérhette firmáitól, évfolyamtársaitól azok jegyzetét.

Matézis vizsgára a matézisklub anyagából lehetett igazán felkészülni. Kiss Ignác adjunktus úr lediktálta a tudnivaló matematikai szövegeket, törvényeket, leírta a megkövetelt levezetéseket és kidolgozott mintapéldákkal is szolgált.

Fehér Dániel professzor úr kitűnő előadásai csak válogatott fejezetek voltak a növénytan köréből. Hangoztatta, hogy aki teljesen felkészült akar lenni a vizsgára, az tanuljon a több kötetes Fehér-Mágocsi-Dietz-féle növénytanból.

Boleman professzor úrnál csak saját kézzel írott jegyzet egyidejű átadásával lehetett kollokválni. Itt érdemes elgondolkozni azon, hogy egy nagy gyakorlatú pedagógust mennyire segíthet a vizsgázó megítélésében az, ha látja, mit, hogyan értett meg és tömörített írásban egy hallgató az ő előadásaiból. A kérdésekre adott válaszok már csak arra kellettek, hogy ebből mit tanult meg a vizsgázó.

Sébor professzor úr a vadpatak-szabályozás vizsgán mindig feltett olyan kérdéseket is, amelyekkel a negyedéves hallgató erdészfelkészültségét mérte fel. Ez kötődött ahhoz az alaptéziséhez, hogy a vizet nem elvezetni, hanem elosztani kell. Hová, miért és hogyan - ezek megválaszolásához kellett az egyéb tárgyakból merített tudásanyag. (Csodálatos példája a vízmegfogás, -tározás, -elosztásnak a selmeci professzorok által ott megépített vízrendszer maradványa.)

Az előbb leírtak után kérdezem meg: értelmes dolog-e, szabad-e biflázásra előírt anyagkivonatra korlátozni a felkészülést és vizsgáztatást felsőoktatási szinten? Arról nem is beszélve, hogy keveset ér az olyan egyetemi előadás, amelyik nem bővül, módosul a legújabb tudományos eredményekkel. Ezeket minduntalan követni kellene a kiadott jegyzetekkel is!

A tanulmányi osztálynak az ilyen vitatható, de jószándékú ténykedésén kívül voltak más ügyei is. Politikai megítélésük szerint hallgatókat, szigorlókat "méltatlannak" minősítettek a diploma elnyerésére. Vagyis, akiknél a felvételi szelektálásba még nem szólhattak bele, ott legalább az oklevél megszerzését igyekeztek lehetetlenné tenni. 1949-ben Burkus Béla, Lengyel György és Zambó János szigorló erdőmérnököket akarták megakadályozni végszigorlatuk letételében. A készülő hivatalos tiltakozásról Lámfalussy professzor úr valahonnan tudomást szerzett. Értesítette a három szigorlót, hogy ne a szokásos, reggel 9 óras kezdéskor jelentkezzenek a szóbelire, hanem már reggel 7-kor kezdjék meg azt. A vizsgáztatók várni fogják őket. Amikor 8 óra után befutottak a tanulmányi osztály tiltakozói, már arról értesülhettek, hogy a végszigorlat sikerrel lezárult.

Két kohómérnök-hallgatót a szigorlati írásbelin akadályoztak meg vizsgájuk továbbfolytatásában. Egyikük 1956-ban nyilvánosan bevallotta, hogy későbbi végzésének feltétele besúgói szerep vállalása volt.

A besúgás megszervezésének egy naiv kísérlete volt az, amikor az évfolyam egyharmadát összehívták, és avval bízták meg, hogy a másik kétharmadhoz tartozókról jelentéseket tegyenek. A név szerint "kiosztott" megfigyelendők a leendő besúgó baráti köréhez tartozók lettek volna.

Ez a próbálkozás kudarcot vallott. Sokkal eredményesebb és aljasabb volt az államvédelmi hatóság besúgószervezése. Ők nemcsak az erre vállalkozókat használták fel, hanem olyanokat is kényszerítettek jelentésre, akikről aligha tétéleztek volna fel a közreműködést.²¹

Az önfelosztató körű közgyűlésen delegált ideiglenes intézőbizottságtól szinte észrevétlenül, választás nélkül csúszott át az irányítás a zömében népi kollégistákból kikerült "haladó népi erők" kezébe. Ez a társaság azonban egyáltalán nem volt egységes, jól szervezett "rohamcsapat". Volt közöttük néhány meggyőződéses szélső baloldali. Többségüket a "fényes szelek" társadalmát átformáló reményei és anyagi szorultságuk terelte össze. Jelentős részük azonban igazi szerencselovag, köpenyegforgató volt. Ez utóbbiak száma különösen akkor nőtt meg, amikor a kommunista hatalomátvétel nyilvánvalóvá vált, és a volt Zrínyi Ilona tiszti leánynevelő intézet néhány helyreállított szobájából átköltözött a népi kollégium a korábban egyházi tulajdonban volt Szent Imre kollégiumba.

Az ifjúság nevében kéretlenül fellépő főkolomposok: Kovács Mihály, Fekete József, Somodi Jakab, Gulyás Jenő, Zoltai Endre, Csóka János, Somkúti Elemér, Kálmán Árpád, Turkovich György, Máté Béla, Bérces László voltak. (A névsor, ötven év távlatából, aligha teljes.)

A "fordulat éve" nem csak a "nagypolitikában" hozott olyan látványos változásokat, mint például Titó generalisszimusz és szabadsághős átváltozása egyik napról a másikra az "imperialisták láncos kutyájává". Hamarosan leereszkedett a vasfüggöny, ahogy Churchill nevezte a keleti blokk és Európa közé vont határokat.

Egy napon arra ébredtünk, hogy Sopronból eltűntették a szerzeteseket. Megszűnt a bencés gimnázium, az evangélikus teológia, a domonkos noviciátus, az orsolyák leánygimnáziuma és a "szürkék" középiskolái. Ez Sopron oktatási központ szerepének elvesztését jelentette. Bár azt amúgy is erősen megkérdőjelezte volna a határsávba való beutazás nehézsége. Valóságos kegyelemdőfés volt a Civitas Fidelisszimának a vármegyei adminisztráció Győrbe költöztetése. Sopron megszűnt megyeszékhely és kultúrközpont lenni.

Egy másik változásba többen kényszerűen bekapcsolódtunk.

1949 nyarán a Szentendrei Erdőgondnokságon voltam praxisban (hallgatói nyári gyakorlaton). Egy augusztusi reggelen nekem címzett, hivatalos, expressz-ajánlott levelet adott át kedves főnököm, Györke Ernő. A behívó szerint másnap reggel jelentkeznem kellett a Budapesti Földmérési Főigazgatóságon. Ott több soproni erdőmérnök-hallgató is várakozott. Egyenként behívtak egy ügyintézőhöz, és tőle kaptunk a továbbiakra "parancsot". Nekem még aznap Debrecenbe kellett utaznom és jelentkeznem az ottani földmérési igazgatónál, aki szinte a kapuban várt és kísért egy konflishoz, amellyel azonnal vissza kellett mennem az állomásra, hogy elérjem a Hajdúnánás felé induló vonatot. Az együtt tett néhány lépés során kaptam az eligazítást, hogy az első tagosításnál (állami gazdaságok és termelőszövetkezetek megalakításánál) kell közreműködnöm és csereföldeket kitűznöm. Arra a kérdésemre, hogy kapok-e ott műszert, mérőszalagot, röviden azt válaszolta: "lépni te is pontosan tudsz."

A hajdúnánási városháza nagytermében már ki voltak függesztve a határ kataszteri térképei, amelyeken pirossal körülkerítve az újonnan kijelölt állami gazdaságok, illetve TSZ-területek. (Természetesen a legjobb földekre.) Folytak a meggyőző tárgyalások a szegényparasztokkal a csereföldek elfogadtatásáról. Az egyik négyholdas (két nadrágszíjparcellában), sokgyerekes szerencsétlen háromszori sikertelen alkudozás után felakasztotta magát. A kulákoknak el kellett fogadniuk, amit cserébe nekik szántak. Voltak ott bőven szikések is. ... Egy fiatal ÁVÓs tiszt dolga az volt, hogy naponta minden ügyintézőt megkérdezzen: nem akadályozza-e valaki a gyors előrehaladást?

Hála Sébor professzor úrnak, felismertem a tanyak tornácán felakasztott mezei körzőket. Azok közül választottam ki a lötyögésmenteseket. Ellenőriztem 2 m-es zsebmérőszalagommal a 1896 mm-t legjobban megközelítőt: a csereföldek kijelölésekor azt pörgették mellettem.

Hálótársam egy parasztház “tisztaszobájában”, ahová elszállásoltak, egy Székesfehérvárról odarendelt bíró volt. Naphosszat a birtokváltózási, birtokba adási jegyzőkönyveket diktálta, hogy a dolog jogi oldala is “rendezett” legyen. Augusztus végére mindent befejeztünk. Utóbb tudtam meg, hogy az évfolyamunkról azok kaptak ilyen behívókat, akik nyár elején földméréstanból levizsgáztak.

Megkezdődtek az 1945-ben már kilátásba helyezett Rákosi-féle főiskola-átszervezések. Sajnos Teleky Géza jóslata valóra vált! Az ősi Alma Mater szétrobbantása megindult. Szinte félvényként változott az indexünkbe ütött pecsét. A József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem körirat először József Nádor Műszaki Egyetemé változott. Eltűnt (illetve eleinte csak áthúzták) a középen lévő Kossuth- címet.

Az 1949-50. tanév második felében már csak Műszaki Egyetemre jártunk. 1950-51-et az Agrártudományi Egyetemen kezdtük el. A pecsét közepén pedig a sarló-kalapácsos cégér díszelgett a Rákosi-címer.

Professzoraink már az 1948-49-es oktatási évben avval igyekeztek elébe vágni a szakok szétválasztásának, hogy a korábban erdészek, bányászok által más-más tanszéken hallgatott tárgyakat közössé tették. (Az első év alaptárgyait mindhárom szak együtt hallgatta). Így bányász évfolyamtársainkkal együtt maradtunk a geodézia előadásokon és gyakorlatokon Sébor professzor úrnál. Mi erdészek - a korábbiakkal ellentétben - Tárczy-Hornoch professzor úrnál élvezhettük a kiegyenlítő számítást és a felsőgeodéziát.

Az újonnan induló bányakutató-mérnöki szak hallgatói olyan erdész tanszékeken jelentek meg, mint növénytan, állattan. Minden bányamérnök-hallgatónak tanulnia, vizsgáznia kellett a kötélpályák tervezéséből az Erdészeti Szállítástan Tanszéken.

1949-ben mégis törvénybe iktatták a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem megalapítását. Az elsőéves bányászok és kohászok már ott kezdtek. Ez volt az első halálos dőfés, ami a három testvérszak jellemezte *Akadémiát* érte. Hiábavaló volt a soproni kar tiltakozása a szétválasztás ellen. Neves professzorok a későbbiekben sem vállalták a miskolci tanszékek vezetését, kutatóintézetbe álltak, nyugdíjba vonultak, de Miskolcra nem mentek!

1949-50-ben tantárgyként került indexünkbe a haditechnika és az orosz nyelv. Az előbbiből azonban Sopronban nem tartottak előadást. Az ország más részein ez a tárgy, kiegészítve 1-1 hónapos nyári katonai kiképző táborozással, a diplomával egyidőben, tartalékos tiszti ragot eredményezett. Erre a megtiszteltetésre a Bánya-, Kohó- és Erdőmérnöki Kar hallgatóit ideológiai elmaradottságuk és “reakciós szellemük” miatt nem tartották méltónak.

Jellemző, hogy a Vadgazdaságtani Tanszék nem kapta vissza a korábban beszolgáltatásra kötelezett fegyvereit. Ezért vadászati gyakorlaton a kerületvezető erdészek és vadőrök kölcsönpuskáival próbálgattuk a vadászatot. A tanév második felében kötelező tantárgyunk volt a bolsevik párt története! 1950-51-ben az orosz nyelv mellett a marxizmus-leninizmus alapjaival is meg kellett ismerkednünk.²²

Az ideológiai tanszék megszervezésével a politikai-oktatási vonal a kari tanácsnak is tagja lett.²³ Egy győri újságíró pedig rövidesen mint főiskolai párttitkár jelent meg. A felsorolt politikai erőszaktételek eleinte nem befolyásolták lényegesen az oktatás színvonalát, tartalmát. Az előbbieken már említettem, milyen előnyöm származott sokirányú későbbi

tevékenységem során abból, hogy a műszaki tárgyakkal jól megalapozott mérnöki gondolkozást tanulhattam, a természettudományiakkal pedig megismerhettem azt a környezetet, közeget, amelybe a mérnöki létesítmények beillesztendők. A szakosításokkal ezt a csodálatos oktatási egységet kezdték szétbomlasztani. Az utánunk következő évfolyamok 1949-50-től erdőgazdasági, erdőipari és faipari szakon tanultak. Az "átgondolt" oktatáspolitikára jellemzően ezt 1950-51-ben erdőgazdasági és erdőipari szakokra csökkentették. Az évfolyamunkról lemaradóknak tehát különbözeti vizsgát kellett volna tenniük általunk nem hallgatott tárgyából, hacsak egyszerre két évet nem akartak veszíteni.

Sébor professzor úr avval igyekezett segíteni a földméréstan vizsgával adósokat, hogy tanársegédeinek felügyelete mellett csoportos írásbeli vizsgákat rendeztetett. Aki a feladatot megoldotta (ez egy sokszögmenet számítása és kiegyenlítése volt mindenkinek más-más adatokkal), annak beírta az elégségest az indexébe avval a kötelezettséggel, hogy rendszeren felkészül és újra jelentkezik nála valóban vizsgázni. (A szigorlat még csak ezután következett.) Néhányunkat bekértek a tanszékre avval a feladattal, hogy segítsünk az írásbelizőknek, nehogy elfogadhatatlan dolgozatot adjanak le. (Nem egy-két társunkról volt szó: úgy húsz körül lehettek, több vizsgázó csoportra osztva.)

A tanulmányi osztály sem tétlenkedett. Két évfolyamtársunkat, Kocsis Ivánt és Visy Károlyt 1951. január 16-án kizárták az egyetemről. Az indoklás az volt, hogy megsértették a tanulmányi fegyelmet: nem látogatták az orosznyelv és marxizmus-leninizmus órákat. Egyikük a DISZ-t (Dolgozók Ifjúság Szövetsége) is becsmérelte, a másikuk hamis adatokat közölt a származásáról (nem vallotta be apja kulákságát).

A szeretett *Akadémia* gyilkolását látva, végzésre határozta el magát Dzseki bácsi is. Böszörményi Nagy Károly - mert ő volt Dzseki bácsi - 1922-ben iratkozott be a főiskolára bányászhallgatónak. Mi a Vendel Miklós professzor vezette tanszék tanársegédeként ismertük meg a csodálatos humorú ultra-szupra-veteranisszimust, aki 1951-ben szerezte meg oklevelét. (Úgy tudtuk: nem volt jelesnél rosszabb vizsgajegye!) Ezt is lehetővé tette az egyetemi tanszabadság!

Sokan voltak, akik anyagi okok miatt kénytelenek voltak évekre munkát vállalni, hogy tanulmányaik folytatásához megszerezzék a pénzt. Különösen nehéz helyzetben voltak azok, akik 1939-44 között olyan területről iratkoztak be Sopronba, amelyet újra elszakított a második világháborút lezáró "béke". A főiskola demonstrátori állásokkal igyekezett sorsukon segíteni, de ez erősen korlátozott lehetőség volt (Gunda Mihály, Kobilka Alajos, Strausz József).

Sokan veszítettek éveket - ugyanúgy, mint az első világháborút követően - katonai szolgálat, hadifogság, betegség miatt. Teljesen hamis tehát az az érvelés, amivel a valétaelnök hagyományos kijelölését támadták "haladóink". Szerintük nem méltó a búcsúzóik vezetésére a közülük legkorábban beiratkozott veterán, aki laza tanulmányi erkölcsével szedte össze a kalapját díszítő zöld szalagokat (a ballagók kalapján szalagok jelölték a többletéveket). Észre sem vették, hogy ily módon mindig sértetlen maradt a hagyományos diákhierarchia - a valétaelnök minden ballagó társának firmája volt. Azt mondták, társaival olyan elnököt kell megválasztani, aki példát mutatott tanulásban és a közbizalmat is bírja.

A sok zavaros változás közepette végre a mi évfolyamunk is eljutott a valétálásig. 1951-ben azonban már bányász, kohász évfolyamtársaink a Nehézipari Műszaki Egyetemhez tartoztak, mi, erdészek az Agrártudományi Egyetemre jártunk ugyanott. Az erdész szakon egyetlen szavazaton múlt, hogy nem Révay Istvánt választottuk meg elnöknek, hanem engem. A nála

egy évvel korábban (1933-ban) beiratkozott Parragi István eleve elutasította a jelölést, pedig ha őt választhattuk volna, hűek maradunk a hagyományhoz.

Ahogy kikényszerített volt a *szakonkénti valétaelnök-választás*, ugyanúgy a “haladók” a valétszalag hagyományos zöld színét is kifogásolták. Minthogy az erdő zöldjét nem lehetett - csak lombhullás előtti átmenetként - átfesteni, legalább a bányász, kohász szakon kívántak vörös, fekete vagy kék (úgymond az ifjúság színe) szalagot. Ez ellen csak annyit tehattunk, hogy szakonkénti szavazást javasoltunk: amilyen színt két szak választ, azt felveszi a harmadik is - az egység demonstrálására. Ezért ballagtunk - a főiskola történetében először - kék valétszalaggal. A szakok összetartozását az egységes szín és a három összekaroló valétaelnök mögött, ugyancsak összekarolva vonuló, *teljes évfolyam* hirdette. Ez azonban már csak gyászmenete volt a megölt, szétszakított *Akadémiának*.

A hagyományos szalagavató szakestély nem tartozott a “szocializmust építő” megnyilvánulások közé. Úgy éreztük azonban, hogy a ballagást megelőző szalagavatást valahogy mégis együtt és ünnepélyesen kell megtartanunk. Összegyűltünk tehát mi, negyedéves erdészek a Felső-Lőver egyik vendéglőjében, a Sveici-házban. A szakok himnuszainak (az utolsó köri közgyűlések egyike a kohásznótát is himnusszá nyilvánította) eléneklése után, bizony nem csak a búcsúzás vidám-borongása jellemezte a hangulatot. Nótáink felcsendülése közt Felcsér Pista elszavalta Petőfi “Farkasok dala” című versét. Évfolyamtitkárunk, Golyó, megszokásból elkezdte írni a jelenlévők névsorát. Annak érdekében, hogy ne papíron, hanem szívében őrizhesse a neveket, meg kellett ennie a - még szerencsére nem teljes hosszúságú - listát. Akkor már tudtuk, hogy kötelezően kijelölték ballagásunk útvonalát, amellyel hálánkat kellett kifejeznünk nagy felszabadítóink és pártunk iránt: el kellett vonulnunk a Sztalin téri (Deák tér) pártházhoz, majd a Lenin körúti (Várkerület) szovjet emlékműhöz. Ezért juthatott eszembe a szalagavatón és énekeltem el egy régi kurucnótát:

Nem lesz mindenkor így

Szívedben bús ne légy

El ne hagyd magadat

Várjad jobb sorsodat

A szerencse forgandó

Naptól felleg távozó

Szívedben bús ne légy

Nem lesz mindenkor így!

Amikor a székhymnuszt is elkezdtük, ijedten kérte a tulajdonos, Pödör Béla bácsi: “Uraim, kérem, halkabban, mert bezáratják a vendéglőmet!”

Nos, nem a mi éneklésünk miatt: erre nem kellett sokáig várnia, hiszen a földműveléstől a vendéglátásig, a kiskereskedelemtől a kisiparig, minden önálló egzisztencia felszámolása megindult. Csak állami függőségben lehetett egységes kórusba kényszeríteni azokat is, akik jól tudták, hogy mennyi selejttel dolgozik a világ élenjáró ipara, hogy Micsurin és Liszenko együtt sem fogja kinemesíteni a sarkvidéki búzát, hogy szerencsétlen, kirabolt Hazánk aligha válhat büntetlenül a vas- és acélipar országává.

A különböző egyetemekhez tartozás miatt valétablónk sem volt közös bányász és kohász évfolyamtársainkéval. A régi tablón az erdészek zsinóros attilában fényképeztették le magukat. Akinek nem volt sajátja, az kölcsön kaphatta az Ifjúsági Körtől. Sajnos, a kör feloszlata után - bár az erre vonatkozó határozat szerint emléktárgyait stb. a főiskola fejlődéstörténeti gyűjteményének kellett volna kapnia -, a MEFESZ vezetőség jóvoltából, mindent széthordtak, eltüntettek.²⁴

Ez lett a sorsa az erdész attiláknak is. Örülhettünk, hogy a tablón legalább waldenben (akinek nem volt, kölcsön kaptuk évfolyamtársainktól) örökíthettük meg magunkat. A tabló feliratát, rajzi díszítését Pálffy Csaba készítette. Az előtérben görcsösen földbe kapaszkodó, lombtalan böhöncc, mögötte a Várhely tetejét veszített kilátótornya, és a háttérben a tisztán, havasan ragyogó, elérhetetlen Schneeberg. Ezt a tablót egyesek ugyanúgy politikai kihívásnak minősítették, mint a valétabálunk teremdíszítését. A soproni bálók hagyományos helye, a Kaszinó (művelődési ház) 1951 tavaszán nem volt igénybe vehető; a valétabált a főiskolán rendeztük. A tornatermet (ma vadgazdaságtani gyűjtemény) és az első emeleti geodéziai előadót (a lépcsőházzal szemben) alakítottuk bálteremmé. A tornaterem falait két méter magasságig fenyőgallyakkal borítottuk. Onnan színes papírszalagok alkották az álmennyezetet a két, teljes teremszélességet áthidaló szerkezeti gerendára felkötött sokszögekig. A lécvázú papi sokszögek közepén egy-egy fehér-zöld címerben a bányász-, illetve erdészjelvény díszlett. "Bűnünk" a fehér-zöld színek szerepeltetése: ez volt ugyanis az Ifjúsági Kör jelvényének két alapszíne.

Egyetemi tanulmányainkat záró, utolsó előadásokat hallgattuk. Tanulmányútra mentünk a Zempléni-hegységbe. A kőkapui vadászkastélyban a tanulmányutat vezető professzorainkkal búcsú áldomásra maradtunk az ebédlőben. Vacsorára váratlanul megjelent Tömpe István, az erdészet akkori első embere, két kísérője (testőre) társaságában - vadászni jöttek Kőkapura.²⁵ A spanyol szabadságharc kommunista veteránja elfogadta a körünkbe szóló hívást. Erdészeti szakkérdésekkel nem akartuk zavarba hozni, de azt csak megkérdeztük, hogy nem lehetne-e anyagilag jobban megbecsülni az egyetemet végzett, kezdő erdőmérnököket. Más iparágban - esetleg célszerűen rendszeresített pótlékokkal - másfél, kétszeresét tudták fizetni az ifjú mérnököknek. Tömpe elvtárs válasza kitérő volt, és rövidesen elkészönt társaságunktól. (Lehet, hogy ez *is* feleslegessé tette évfolyamunk egy részét az erdészet számára?)²⁶

Végjáték - velünk

1951. május 29-én a főépület aulájában, a hirdetőtáblán közel ötven erdőmérnök-hallgató nevét felsoroló hirdetmény jelent meg, akiket sűrű egymásutánban a dékáni hivatalba idéztek be. Az onnan eltávozókat mindig kísérte valaki a botanikus kert kapujáig, arra ügyelve, hogy azok senkivel ne beszélgessenek. Természetesen így sem maradhatott titok, hogy a Földművelésügyi Minisztériumból jött "repülőbrigád" buzgó munkájának köszönhetően a díszkíséretben részesülőket kizárták az egyetemről. Az sem kerülhette el senkinek a figyelmét, hogy a kert útjain idegen "civiliek" sétálgatnak kettesével, hármassával, ügyelve a rendre.

A névsor legvégén lévén, sétálgatva vártam soromra, amikor Haják Gyula és Marjai Zoltán kedves évfolyamtársaim közrefogtak, hogy szolidaritásból ők is kirúgatják magukat. Avval lehetett csak megváltoztatni szándékukat, hogy pozícióba kerülve többet tehetnek értünk, mint ha sorstársaink lennének.

Az előre kitűzött időhöz képest alig kellett várakoznom, és beléphettem a dékáni épület egyik kicsi szobájába. Voltak ott öten-hatan, számomra mind ismeretlenek. Az egyikük megkérdezte a nevemet, egy másik azt, hogy részt vettem-e a szalagavatón. Válaszomra, hogy

igen, hivatalból, hiszen engem választott a szak valétaelnökké, további szószaporítás nélkül kezembe nyomták az aláírt fegyelmi határozatot, és már át is adtak az ajtó előtt várakozó kivezetőmnek. A “fegyelmi bizottságban” senki sem volt az egyetem részéről, annak ellenére, hogy a cédula aláírója Fehér Dániel dékán volt. Csak ellenjegyzőként szerepelt a minisztériumot képviselő Rédei István.²⁷

A 45 hallgató kizárását eredményező, alapos “fegyelmi eljárás” olyan varázslatos gyorsasággal lezajlott (beleértve a határozatok legépeltetését, aláírását!), hogy aznap délután még egy röpgyűlést is szervezhettek. Ennek során az összegyűlteket megnyugtatták, hogy a továbbiakban nyugodtan készülhetnek a vizsgahónapra, mert az “egyetem testéből eltávolították a fekélyt”.

A kizárt hallgatók lakására küldőnccel szétküldték az ugyancsak dékánunk által aláírt, vigasztaló hangú felszólítást indexünk leadásának kötelezettségéről.

Azonnal működésbe lépett a kivégzésre ítélt “selmeczi szellem”. Ihász Sanyi egész éjjel dolgozva laponként lefényképezte a leadásra kötelezett indexeket. Filmje elfogytával az Erdészeti Szállítástan Tanszékről (Adamovich László, Partos Antal) kapott elegendő nyersanyagot munkája befejezéséhez. Amikor másnap leadtuk indexeinket, már zsebünkben volt annak előhívott filmnegatívja.

Mindnyájukat - így soproni szüleiknél lakó kizárt évfolyamtársainkat is - felkeresett egy-egy újabb “civil”, aki közölte velünk, hogy azonnal ki kell jelentkeznünk Sopronból és másnap el kell hagynunk a várost. A rendőrség olyan előzékeny volt, hogy fogadásunkra rendkívüli éjszakai ügyeletet tartott. Elutazásunkkor az állomási ÁVH-nál kellett “letisztelegnünk”, hogy meggyőződjenek távozásunkról. Aki netán otffelejtkezett volna, azt internálással fenyegették.

Mielőtt az FM brigádja Sopronból eltávozott volna, Rédei elvtárs átadta Dr. Fehér Dánielnek azt a levelet, amelyben megfosztják egyetemi tanári címétől, tanszékétől és dékáni megbízatásától. A tisztogatásra vonatkozó papírokat mind összeszedték és magukkal vitték Budapestre.

Eközben valétablónk ott díszlett az Erzsébet utca egyik kirakatában. A kizárásnak gyorsan híre futott. A járókelők csoportba verődtek a kirakat előtt és egymásnak mutatták; ezt is, azt is ... Mielőtt az utcai csoportosulásból botrány lett volna, Sébor professzor úr tablónkat bevétette és padlására vitette.

Az erdész szak 97 élő valétánsa közül 29-et kizártak (Sümei Ernő volt a kilencvennyolcadik, de az ő képe már gyászkeretben került a tablóra).

Az utolsó félév elején “eltanácsolt” két társunkkal összesen harmincegyünkről állapították meg: “nem alkalmas arra, hogy mint erdőmérnök a szocialista erdőgazdaság vezető pozíciójába kerüljön”. Az évfolyamot közvetlenül a diploma megszerzése előtt megharmadolták. Csupán emlékeztetek arra, hogy katonai lázadásnál ennél kíméletesebbek: ott csak tizedelni szoktak ...

Az alsóbb évfolyamokról ugyanakkor összesen 16 hallgatót zártak ki.²⁸

A “tisztogató munka” nem korlátozódott a hallgatóságra. Fehér Dániel után, de még az 1951-52-es tanév megkezdése előtt, megfosztották egyetemi tanári címétől Gyórfi János, Magyar Pál és a már nyugdíjas Lesenyi Ferenc professzorokat is.²⁹

Az 1949-es szétválasztással megadták az *Akadémiának* a halálos döfést. Az 1951-es kizárásokkal meg akarták félemlíteni a hallgatóságot, hogy az “ideológiai” nevelésnek ne merjen ellene mondani. Az oktatók közé kinevezték megbízható embereiket (köztük Roller Kálmánt).^{30, 31}

Selmeci szellem, kontra káderezés

A régi nótát alig átköltve:

Ha egyszer majd a végzet

Sopronból menni késztet,

Fakadjunk dalra mind:

Szerencse fel fiúk ...

Mi, menni késztettek nem is tudtuk, mennyire rászorultunk a szerencsére, illetve firmáink kegyes támogatására, zsebünkben az “elbocsájtó, szép üzenettel.”

Partos Antal, az Erdészeti Szállítástan Tanszék adjunktusa mondta, hogy jelentkezem Budapesten Tarnai Gézánál, az UVATERV kötélpályatervezési osztályvezetőjénél. A fogadtatás rendkívül szívélyes volt. Tarnai mondta, hogy már vár az íróasztalom, de előbb menjek le a személyzeti osztályra. Megkérdeztem, mit mondjak, ha a végzettségem körüli kérdések kerülnek sorra. Mire Tarnai: hát meg kell mondani a kizáratást. Kérdés, mikorra lesz diplomám, de ők majd támogatni fognak, ha bizonyítottam a sok jót, amivel beajánlottak.

A személyzetin a beszélgetés igen barátságos volt - a kényes pontig. Azután teljes visszautasítás. Amikor pártfogómhoz visszamentem, sajnálkozott, de azt mondta, hogy ezen nem tud segíteni.

A Makadámútépítő Vállalat főmérnöke, Bobok György erdőmérnök egyszerre ötünket alkalmazott. Munkatársa, Lipták Géza - ugyancsak erdőmérnök - útmutatása szerint szigorló erdőmérnökként adtuk le életrajzunkat. A jelentkezésünk utáni napon már az ország legtávolabbi sarkaiban lévő építésvezetőségeken vettük fel a munkát. (Május 30-án kellett elhagynunk Sopront, én június 6-án már a berentei építésnél voltam.)

A “daliás idők” jellemzéséül: egyik nap műszak után Berentéről Kazincbarcikára, lakóhelyünkre ballagtunk az országúton Guller Imre firmámmal. Utolért minket egy fegyencszürkébe öltözött menetoszlop. A kísérő fegyőrök leparancsoltak minket az útról. Az útárok külső oldalán vártuk a csapat elvonulását, amikor Imre bekiáltott a sorba az egyik fegyencnek, közben rám mutatott: bemutatom neked az új balekot. (Az elítélt P.J. erdőmérnök volt.)

Július 5-én táviratilag felrendeltek a vállalat budapesti központjába. Társaimmal együtt, “hiányos” életrajzunk miatt, fegyelmivel elbocsátottak. Az álszent indoklás az volt: ha bevallottuk volna “bűnünket”, ők (mármint a személyzetis és az igazgató) segítették volna végzésünket ... Szerencsére a két héttel utánunk felvett három sorstársunkról nem derítették ki az elhallgatást, így ők maradhattak a Makadámútépítő Vállalatnál.

Zakariás Andor erdőmérnök a Közműtervhez, Orosz Ágoston erdőmérnök a Földmérő és Talajvizsgáló Vállalathoz próbáltak felvétetni, de a személyzeti osztályok - a (Sopronból?) szétküldött névsorok birtokában - szóba sem álltak velünk. Sorolhatnám a visszautasító

vállalatokat, de elég legyen a győri erdőrendezőség levelének mellékelt másolata, amelyet Szalay Imre őrzött meg.

Augusztusban telefonhívást kaptam dr. Alliquander Endre bányamérnöktől, a MASZOBAL (Magyar-Szovjet Bauxit-Alumíniumipari RT.) Bányaműszaki Osztályának vezetőjétől, akit hírből sem ismertem. Kiderült, hogy Tárczy-Hornoch és Vendel professzorok keresték fel az olyan beosztásban dolgozó volt tanítványaikat, akik esetleg fel tudtak venni az egyetemről kizárt hallgatókat. A MASZOBAL-nál akkor hárman, utóbb még ketten kaptunk mérnöki munkát.

Nehezen ugyan, de firmáink nagyszerű támogatásával 1951 folyamán mindnyájan el tudtunk helyezkedni.

1953-ban, Nagy Imre első miniszterelnöksége idején, üzenetet kaptunk Sébor professzor úrtól, hogy kíséreljük meg a Legfőbb Ügyészségnél bepanaszolni a kizáratásunkat eredményező fegyelmi eljárás szabálytalanságát. Négyen adtunk be panaszt, amelyre az ügyészség közel háromnegyed év elteltével válaszolt. Nem találván szabálytalanságot, döntésre a Földművelésügyi Minisztériumhoz tette át az ügyet. Két héttel (!) az ügyészségi visszautasítás után már megkaptuk az FM mellékelt értesítését is. Érdemes megjegyezni, hogy az ország vezetését ismét a Rákosi-féle kemény vonal ragadta magához.³²

1956-nak kellett eljőnie, hogy utolsó vizsgáink és szigorlatunk letételére már kivétel nélkül engedélyt kapjunk.

Gyászbeszéd a megölt *Akadémiáról*

Egy műszaki felsőoktatási *Akadémia* született Magyarországon, Selmecebányán a XVIII. század közepén. Környezete az a bányavidék, amelyik az Árpád-házi királyok korában már Európa egyik legjelentősebb nemesfémtermelő helye volt.

Az *Akadémia* egész működése során a felsőoktatásban is megtartotta azt a rangot, amit bányászatunk a középkorban kivívott. Olyan tudósok voltak tagjai, tanítványai, akik más műszaki, természettudományi ágak kiválóságai, fejlesztőiként is ismertek. Csak néhány példán bemutatva: K.J. Hell-gépészet, Mikoviny Sámuel - földmérés, vízépítés (vele, születési helye címén, északi szomszédaink buzgón dicsekszenek), Szabó József - geológia.

A tanintézet együtt fejlődött, változott, harcolt, menekült két évszázad magyar történelmével az 1956-os forradalomig.

Amíg autonómiáját megtarthatta, olyan felkészültségi színvonalat követelhetett és olyan mérnöki megalapozottságot adhatott az erdőmérnöki oklevéllel, amelyet szívesen fogadtak földmérésnél, építéstervezésnél, - kivitelezésnél, vasútnál, útügyi igazgatásnál, bányamérésnél, geofizikánál. (Itt csak olyan munkahelyeket soroltam fel, amelyeknél nagyobb számban és magasabb beosztásban voltak erdőmérnökök.)³³

Az *Akadémia* professzorai, alkalmazottai, hallgatói együtt éltek, laktak az őket befogadó, szinte műemléki városokkal, Selmeccel és Sopronnal. A hallgatóság az Ifjúsági Kör nagymúltú, hagyományokat őrző, őszinte bajtársi szellemet ápoló, vidám csapatában forrt össze abban a legszebb életidőszakban, amikor már kinőtt a gyermekkorból, de még nem terhelte a saját család felelőssége.

Szovjet csapatok által megszállt hazánkban ezek az értékek nem voltak kívánatosak. A fordulat évének (1948) ifjúságunk átnevelését célzó akciói tehát ezek ellen irányultak.

Az Ifjúsági Kör egy lépéssel megelőzve a belügyminiszteri rendelkezést, feloszlatta önmagát.

Az oktatási reformok minősítésére elég idéznem a párt központi vezetőségének 1953-as őszinteségi rohamában leírt megállapításait: “A hallgatók lemorzsolódása elleni túlzott mértékű küzdelem egyrészt az oktatás minőségének rovására ment, másrészt helytelen közép-, sőt általános iskolás módszerek bevezetését eredményezte. Ez viszont súlyos akadályává vált a hallgatóság önállóságra való nevelésének. Túlzott volt a szakosítás mértéke, hiányzott az egész ifjúságot átfogó nevelőmunka.”³⁴

Az oktatási színvonal zuhanását igazolja az is, hogy az erdőmérnöki oklevél a tervezési jogosultságok megállapításánál kevesebbre értékelődött, mint a budapesti kertészeti egyetemé, ahol összehasonlíthatatlanul kevesebb volt a műszaki képzés, mint Sopronban.

Az *Akadémiát* 1949-ben szétszakították, evvel halálosan megsebeztek.

A Miskolc *mellé* száműzött bányászok, kohászok kollégiumaikban, mint modern (marxista-leninista) kolostorban éltek. A város és a Csabai-kapun kívül rekedt egyetem kapcsolata össze sem mérhető a selmecivel, sopronival, már csak a befogadó város nagysága és jellegtelensége miatt sem. A nótáskönyvre felírt Selmec-Sopron-Miskolc az utóbbinál csak a postacímet jelentheti. A “vas- és acélipar országának” egy csicsedliért kiárusítható része olyan kevéssé vonzza már most is bányász, kohász szakra a hallgatókat, hogy jelentéktelen kisebbséggé zsugorodnak a görömbölytapolcai univerzitáson.

A soproni “maradvány” a rákényszerített pártirányítás, az oktatói gárda és a hallgatóság felhígítása, az ideológiai képzés kötelezővé tétele, a besúgórendszer megszervezése, a megfélemlítő kizárások ellenére tartotta magában a lelket. Ezt fényesen bizonyítja a hallgatóság egységes fellépése az 1956-os forradalom idején. A Soproni Egyetemre vonatkozó követeléseik közül idézem azokat, amelyek élesen rávilágítottak az 1948 után hozott torz intézkedésekre és a változtatást sürgették:

Soproni vonatkozású követeléseink

- *Követeljük, hogy a Műszaki Egyetemi Karokat és az Erdőmérnöki Főiskolát vonják össze egy egyetemmé Sopron székhellyel, egy rektor igazgatása alatt. Azonnal hozzanak határozatot a Bánya és Földmérnöki kar kettészakítottóságának megszüntetéséről..*
- *Szögezzék le a szabad vizsgázás jogát a professzorok által meghatározott időben.*
- *Sopront tegyék nyílt várossá és szüntessék meg a határsávot !*
- *Tudomásunk szerint az OEF az egyetlen vezető-szerv, ahol csak néhány egyetemi végzettségű szakember van, ezért követeljük, hogy az OEF vezetői erdőmérnökök legyenek, valamint egyéb vezető állásait is egyetemi végzettségű szakemberek töltsék be. Úgyszintén az erdőgazdaságok és erdészetek élére is erdőmérnökök kerüljenek.*
- *Az 1951-52-53-ban igazságtalan elbánásban részesített oktatók és hallgatók ügyének tisztázását és ebben az ügyben bűnös személyek felelősségre vonását követeljük Sopronban.*

A reménység még a levert forradalom után is élt.

Ezt bizonyítja az Egyesült Kari Tanács alábbi levele, amelyet a külföldre menekült hallgatóknak írtak (lásd erről a Kató Ferenc által közöltet is):

AZ EGYESÜLT KARI TANÁCS ÜZENETE SOPRONBÓL

Egyetemünk tanári kara kötelességének érzi, hogy tájékoztasson Benneteket mind az egyetem, mind a Sopron város helyzetéről 1956. november 4-től a mai napig. Tesszük ezt azért, hogy a különböző, és nemegyszer egymásnak ellentmondó hírekben eligazodhassatok.

Egyetemünket november 4-ike utáni napon még fegyveres ifjúság őrizte. A külföldi segélyek révén az egyetem helyiségeiben elhelyezett holmikat továbbítás céljából a városnak adtuk át. A termék kitakarítása után, november 10-én megkezdődtek az előadások. Az otthonukból folyamatosan visszatérőkkel a hallgatóság száma napról napra növekedett - sokan ugyanis hazautaztak - s mintegy három hete az itthon maradottak teljes létszámmal hallgatják az előadásokat. Egyetemünk felszerelésében említésre méltó kár nem esett.

Köztudomású, hogy már október 27-én elhatároztuk egyetemünk és főiskolánk egyesítését. Az oktatásügyi minisztérium az egyesítés célszerűségét elismerte és ennek folyamányaként kezdeményezte, hogy az egyesítést - beleértve a miskolci bánya- és földmérnököket is - minél előbb törvényerejű rendelet megerősítse. Tudomásunk szerint a megerősítés 1957. január 1-re várható. Az egyesítéssel a földművelésügyi minisztérium is egyetért. Az egyetem működési helye Sopron.

Mind Sopron város, mind az egész lakossága egységesen és különösképpen méltányolja egyetemi ifjúságunknak október 23-val kapcsolatos tevékenységét. Sopronban senkinek semmilyen bántódása nem esett. November 4-e után pár nappal a MEFESZ új vezetőséget választott és ez ma is az október 23-i szellemben folytatja működését.

Különösen az utóbbi két hétben több egyetemi hallgató érkezett haza. Már ők is hallgatják az előadásokat. A rektori tanács határozata értelmében sem év-, sem félévvesztés nem sújthat senki. Vonatkozik ez a még kint lévőkre is.

Egyetemünk tanári kara és ifjúsága nem ítéli el a külföldre távozottakat, mint ahogy nem magasztalja az itthon maradottakat sem. A külföldre távozottakat vérünkből való vérnek, magunkhoz tartozóknak tekintjük és örülnénk, ha ismét mindannyian együtt dolgozhatnánk tovább sokat szenvedett hazánk érdekében.

Szomorúsággal hallottuk, hogy ifjúságunk egy része tengeren túlra készül. Az az érzésünk, hogy ezek elvesztek a magyarság számára. A kötelességszerű tájékoztatáson túlmenően ez is egyik oka volt annak, hogy levelünkkel felkeressünk Benneteket.

Bízva abban, hogy levelünk eljut Hozzátok és körültekintő megfontolásra késztet, kívánunk Mindanniatoknak szívből

Jó szerencsét !

Sopron, 1956. dec. 18.

Zambó János Magyar János

Botvay Károly Tárczy Hornoch Antal

Staszney Albert Tarján Gusztáv

Kiss Ignác Pallay Nándor

Sébor János Vendel Miklós

Lámfalussy Sándor Gyulay Zoltán

Haracsi Lajos

Ma már tudjuk, hogy a kormány hazugsággal hitegette a soproniakat. A bányászokat a kádári nagy megtorlások idején 1959-ben teljesen Miskolcra telepítették, és így az *Akadémia* feltámasztásának utolsó reménye is elveszett.

Szomorúan láttuk azt is, hogy a levelet aláírók félelme igazolódott: a Kanadába távozottak elveszték a magyarság számára. Unokáik közül alig van magyarul tudó.

Van-e örökös ?

Az oxfordi egyetemet 1167-ben alapították. Azóta helye változatlan, hírneve töretlen. A NATIONAL GEOGRAPHIC című, világszerte ismert folyóirat 1995. novemberi számában Oxford stílusa és lényege címen az egyetemről hosszabb cikket közölt. A színes leírás végefelé a következőket olvastam: “Néhány hónapi oxfordi tartózkodás után megjegyeztem, hogy aligha fogom valaha is megérteni, miként működik mindez. A válasz az volt; ne törődj vele, senki sem érti ...”

A “szellem” valóban definiálhatatlan.

Bizonyos, hogy kornak, körülményeknek megfelelően változik, lényegét tekintve mégis ugyanaz. Ennek egyik fontos tényezője a folyamatosság.

Ez - sajnos - megszakadt.

Sokban változtak a körülmények is. Sopron, a határsávba zárt, szinte haldokló város a bevásárló és olcsón gyógyulni vágyó osztrák turisták paradicsoma lett. Csak példaképpen: olyan patinás “intézmény”, mint a Perkovátz-kocsma (azaz tanszék) “pub”-bá “züllött”. Szomorúan tapasztaltam, hogy a népszavazás 75. évfordulójának megünneplésekor az előadókon és rendezőségen kívül a “tömeget” a bányászati-kohászati (OMBKE) és erdészeti egyesület (OEE) odautazott veteránjai képezték a városházán és a koszorúzásnál. Különösen érthetetlen volt számomra a soproni egyetem érdektelensége (kivétel az előadást is tartó Szemerey Tamás).

Valaminek hiányát érezték - remélem érzik most is - az egyetemen, hiszen tíz évvel ezelőtt így fogalmaztak: “... *A formák adottak: egyenruhánk van, szakestélyeket tartunk, a régi nótákat énekeljük. A selmeci » szellem« itt bolyong közöttünk. Ideje, hogy a hallgatóság valóban birtokába vegye hagyományait s a formákat tartalommal töltse ki.*”³⁵

Hogy ez a megváltozott külső feltételek mellett, alapvetően átalakult egyetemi környezetben egyáltalán lehetséges-e, nem tudom. De az ötven éve megölt *Akadémia* élő örököse, utóda csak a soproni egyetem lehet! Szívből kívánom, hogy az legyen!

Zárszó

Kosáry Domokos történész professzor* mondta egyik interjújában:

“... a politika és a politikai taktika befolyása a tudományra nagyon nagy károkat okozott. Ha megnézi valaki az 1952-ben kiadott, *A magyar nép rövid története* című munkát, azt olyannak látja, mint egy állatorvosi lovat, amelyen valamennyi betegség kitapintható. Így az Árpád-kor

teljesen elsikkadt, a Rákosi-éra pedig, mint a legfontosabb magyar történelmi periódus, tündökölt.”

** Kosáry Domokos, Réz Géza selmeci professzor unokája, 1990-1996 között a Magyar Tudományos Akadémia megválasztott elnöke volt.*

Ez a minősítés többé- kevésbé ráillik az 1949-1989 között kiadott jubileumi évkönyvekre. Az általam leírtak egyoldalúsága abból következik, hogy csak azt írtam meg, amit a könyvek szerzői kihagytak, eltorzítottak. Elfogultságra azért sem volt okom, mert az egyetemről történt kizáratásom olyan életútra lökött, amelynél érdekesebb, változatosabb keveseknek jut osztályrészül.

Az emlékirat műfaja felé szorított a forrásanyagok érthetetlen hiánya még akkor is, ha Kosáry így minősíti: “... az emlékirat írók mindig elfogultak. A történetírás ezekkel elég jól tud bánni, ha egyéb támaszpontjai is vannak. A nagy bajt ott látom, hogy nagyon fontos forrásanyagok hiányoznak. Egyrészt azért, mert nem hozzáférhetők ... de gyakran hiányoznak is a források, mert az ügyeket telefonon intézték.”

Köszönettel tartozom Dr. Koloszar József rektor úrnak az engedélyért, Dr. Mastalir Ernőné igazgatónak és Zilahi József adjunktus úrnak segítségéért. Az Erdészeti Egyetem könyvtárában azonban az 1951-ben történetekre vonatkozóan csak érthetetlen hiányt találtam. Nem hittem volna, hogy egy ilyen aprócska “ügy” nyomait is ilyen gondosan eltüntetik. A Hiller-féle “tényfeltáró anyag” a háttérrel egy sort sem tartalmaz.

Dr. Winkler Andrásnak írt, mellékelt levelem mindmáig megválaszolatlan maradt.

“Kedves András! Budapest, 1995. november 18.

A Bányászati és Kohászati Lapok BÁNYÁSZAT című, 1995. július - augusztusi (4.) száma dr. Macher Frigyes tollából cikket közölt » Két évfordulóra emlékezett a soproni Erdészeti és Faipari Egyetem« ” címmel. Ebben leírja az 1994. december 14-i megemlékezést és idézi ünnepi beszéded szövegét. Gratulálok szép főiskola-történeti összefoglalódhoz, amelynek azonban van egy mondata, ami írásra készített. Idézem a cikkből:

*» Nehéz fájdalom nélkül emlékezni erre az időre, amikor **saját évfolyamtársaik feljelentése alapján** a selmeci diák hagyományok ápolása miatt 45 hallgatónak kellett távoznia a főiskoláról ...« stb.*

Levelemmel megvártam a BÁNYÁSZAT következő (szept.-okt.) számát, amelyben az előbb idézett cikk második, befejező része jelent meg. Egyszersmind - remélem - kevésbé zavarlak soraimmal az egyetemi félév közepén, mint annak elején.

*Mondanivalómmal vissza utalok az 1990-ben működött Rehabilitációs Bizottság munkájára 1990. április 12-én kelt, dr. Németh Károly rektorhelyettes által aláírt felkérésnek eleget téve kapcsolódtam be a Bizottság munkájába dr. Király Lászlóval és dr. Csapody Istvánnal. Az első és egyben utolsó ülés, amelyre meghívtak, 1990. október 5-én volt. Ennek során a régi tagok (dr. Roxer Egon, dr. Hiller István és Zilahi József) bejelentették, hogy befejezettek tekintik a Bizottság munkáját, amelynek fő terméke egy » másfél száz oldalas tényfeltáró anyag« elkészítése és a rehabilitáló levelek kiküldése volt. Mi, új tagok, szükségesnek láttuk a jogsértő intézkedések hivatali és személyi **háttérének** tisztázását, mert ilyesmit a » tényfeltáró anyag« nyomokban sem tartalmazott. Kérdésünkre dr. Hiller ezt azzal indokolta, hogy az FM. küldöttség vezetője, Rédei István annak idején minden iratot összegyűjtött és magával vitt Budapestre,*

1951-ben tudtuk azt, hogy egyes évfolyamtársaink - ki félrevezetve, ki megfélemlítve, ki karrierizmusból - együttműködtek a Földművelésügyi Minisztériumból Sopronba küldött » tisztogató« brigáddal. Akiknél ebben biztosak lehettünk, azokat kiközösítettük, azóta sem hívjuk találkozóinkra.

Emlékeztetni szeretnék arra, hogy az utolsó Ifjúsági Kör-i kiközösítés (selmeciesen: Verschiss) azokat sújtotta, a **második világháború idején**, akik Volksbund tagokként, magyar nemzeti ünnepen becsmérezték a magyarságot. (El is hagyták azután az Egyetemet.) Az 1994. december ünnepi beszédedben, nagy nyilvánosság előtt elhangzott állításod, hogy saját évfolyamtársaink kezdeményezték az 1951-es tisztogatást, teljesen új és kissé hihetetlen számunkra.

Nekünk még évfolyamtársaink voltak a bányász-kohász hallgatók is. Köztük voltak a Rákosi rendszernek elkötelezett hívei (Kálmán Árpád, Turkovich György, Máté Béla, Bérces László, ...). Az erdész szak azonban 1951-ben már más egyetemhez és más minisztériumhoz tartozott, bányász évfolyamtársaink aligha kezdeményezhettek nálunk tisztogatást.

A Földművelésügyi Minisztériumnak már volt gyakorlata az ifjúság » megnevelésében« , amint ezt korábban az Állatorvosi Főiskolán bizonyította, ugyancsak tömeges kizárásokkal. A felügyeleti hatóság igyekezetét jól kiszolgálhatták azok a **nem évfolyamtárs** erdőmérnökök (szigorlók), akik a soproni egyetemi változtatásoknak lelkes, karrierista hívei voltak (néhány közismert név teljesség nélkül: Kovács Mihály, Fekete József, Somodi Jakab, Gulyás Jenő, Zoltai Endre).

Feltételezem, hogy a Rehabilitációs Bizottság feloszlása után tovább folytatott kutató munka eredményezte a jubileumi beszédedben elhangzott állítást. Gondolhatod, hogy valétalásunk negyvenötödik évfordulóját jövőre ünneplő évfolyamtársaimat igencsak érdekli, hogy milyen forrásból származik az értesülés, kik voltak a feljelentők, valóban a mi évfolyamtársaink-e. 45 hallgató kizárását említetted. Ezek közül 15 az alsóbb évfolyamokról való volt. Lehet, hogy náluk voltak a kezdeményezők? (Volt olyan, később jelentős egyetemi pozícióhoz jutott alsóbb-éves, aki egyike volt a kizártakat kikísérő pribékeknek ...)

Ebben az esetben igazságtalanul vetne rossz fényt a mi évfolyamunkra, hogy a feljelentők közülünk valók. És, ha mégis? Nos, nem szeretnénk őket jövő évi találkozónkon látni, tehát tudnunk kell, kik ők!

A tavaszi félév folyamán, egyeztetendő időpontban, szeretnék majd felkeresni augusztusra tervezett valétalálkozóink ügyében. Nagyon kérlek, hogy az 1951-es események beszédedben említett részletének háttér információit, a források megbízhatóságát ismertesd majd velem. Még, ha igaznak bizonyul is, akkor sem a feljelentő saját évfolyamtársak a megemlézésre méltók a hajdani kizárásoknál, hanem az, hogy annyira féltek az egykori politikai vezetők a soproni szellemtől, hogy megharmadolták a végzés előtt állókat! (Katonai lázadásnál, megfutamodásnál csak tizedelni szoktak!) 3-4 %-os szeméttartalom a magyar társadalomban olyan kivételesen jó arány, hogy változatlanul, nagyon büszke vagyok évfolyamunkra.

Remélem nem tekinted szörszál-hasogatásnak, hogy egy félmondatoddal ennyit foglalkozom! Sokunknak jelentette a félmondat háttére hivatása elvesztését, tanulmányai jelentős részének leértékelődését, egész életére » idegen« szakmákban bizonyítás-kényszerét. Szüleink is megszenvedték, hogy fiaik, pár hónappal diplomájuk megszerzése előtt nemhogy tanulmányaik megkoronázásától kerültek beláthatatlanul messze, de állást sem kaptak » rossz káderük« miatt. Professzoraink közbenjárásának és firmáink segítségének köszönhetjük, ha nagy nehezen el tudtunk helyezkedni.

Alma Materünk nehéz vezetői posztjához további sikereket kívánva

szeretettel üdvözöl:

Wisnovszky Károly”

Ha valóban volt feljelentés, ki tette, hová küldte?

A pártközpont, vagy a Földművelésügyi Minisztérium indította-e az akciót? Annyi bizonyos, hogy nem az egyetem! A pártközpont azért valószínű kezdeményező, mert két felügyeleti minisztériumon is keresztül futtatta a “tisztogatást”; különbség csak a végrehajtás módjában, mértékében, időpontjában volt. A kommunista vezetésnek a soproni Akadémia tönkretételére irányuló törekvése 1945 óta nyomon követhető.

Vajon miért kellett az 1990-ben kibővített rehabilitációs bizottságnak azonnal abbahagynia munkáját, mielőtt az utólag delegált póttagok a háttér felderítését javasolták? Ugyan kit győz meg a Hiller-féle anyaghoz csatolt következő feljegyzés ?

Pro memoria

A mellékelt elbocsátási határozatokat a Réday megb.osztályvezető kartárs vezetése alatt állott nagyobb számú bizottság hozta és adta ki az érdekelt hallgatóknak, ugyszintén a Bizottság adta ki a hirdetményeket is.

A határozatok 7-7 példányát a bizottság magával vitte Budapestre.

További intézkedésre utasítást nem adtak.

Sopron, 1951. május hó 30.

Kinek volt 1951. május 30-án tudomása arról, hogy mit vitt magával aznap a bizottság, miért írta meg a feljegyzést és *miért nem írta alá?*

Bár a hirdetmények és fegyelmi határozatok aláírója Dr. Fehér Dániel volt, a szövegek primitívsége egyértelműen az FM repülőbrigádjára vall. (Ha Réday elvtárs olyan jó tanuló volt a mezőtúri gimnáziumban, kijavíthatta volna hibáit úgyis, mint a határozatok ellenjegyzője!)

Ha elfogadjuk a feljegyzés azon állítását, hogy a bizottság 7-7 példányban vitte magával a határozatokat, akkor azoknak 9 példányban kellett elkészülniök. Egyet ugyanis mi kaptunk, egy az egyetemi irattárban maradt, hiszen Hiller ezek másolatát csatolta a tényfeltáró anyaghoz. Csakhogy 1951-ben még nem voltak olyan másolóberendezések, mint manapság. Az írógépen viszont nem lehetett 8 másolattal használható anyagot produkálni. (Az aláírást már meg sem említem.) Nincs nyoma annak, hogy “az ország összes egyetemeiről és főiskoláiról való kizárást” az Agrártudományi Egyetem Erdőmérnöki Kara (Sopron), vagy más szerv kezdeményezte. A kizáratás megtörtént, testvéröcsém olvashatta a budapesti Műegyetem hirdető tábláján.

Érdekes utalásnak tartom a forrásanyag eltüntetésére azt, hogy 1954-ben, amikor a Legfőbb Ügyészség az FM illetékességi körébe utalta 1953-ban beadott felülvizsgálati kérelmünket, akkor az ügy intézője sem Sopronból, sem az FM irattárából nem keresett előzményanyagot, csupán akkori munkálatóink személyzeti osztályaitól kért tájékoztatások alapján döntött.

Genesi Zoltán, lelkes fiatal kollégánktól kaptam egy levelet 1990-ben. Idézem egyik bekezdését: “*Egyetemi (sajnos nem főiskolás) éveim alatt is erősen foglalkoztatott Alma Materünk története, különösen a Sopronba való meneküléstől napjainkig. Azt tapasztaltam,*

hogy szinte mindenről van felkutatható forrás, csak az 1947-től 1958-ig tartó időszokról sűrű és néma csend, mit talál az ember. ”

Remélem lesznek olyan jubileumi kiadványok is, amelyeket nem terhelnek pártállami torzítások, aránytalanságok és amelyekhez nem kell az emlékezőknek kiegészítő füzetekben előadni a “kifelejtett” részleteket!

Az új, meghamisítatlan történelmet tartalmazó kötetnek címet is javasolnék (ha nem késik túl sokat ...): Még élünk néhányan, akik voltunk az *Akadémián*.

A Mindnyájan voltunk ... elmúlt és túl sokan járatták le.

Megrendülve olvastam az Erdőmérnöki Főiskola jelentését az 1956/57. iskolai év eseményeiről. (In: Erdészettörténet Közlemények XXIV. Budapest, 1996. OEE) Ez az utolsó dokumentum, amelyik az eltiport forradalom miatt már kényszerűen visszatérve a “szocialista” szóhasználatra, valóságos gyászbeszédként előadja, hogy a szétszakításon túl miként ölték meg az *Akadémiát*. A jelentés utolsó oldalait érdemes teljes szöveggel idézni:

“b/ A nevelés hatékonyságának egyik igen lényeges feltétele a társadalmi rendszer demokratizmusának foka. Kétségtelenül értünk el eredményeket a demokratikus fejlődés útján, mégsem haladt előre hazánkban kellő mértékben a szocialista demokrácia teljes tartalmú megvalósulása. A személyi kultusz eredményeként felburjánzott a bürokrácia, megnövekedtek a törvénysértések, gyakorivá vált a kritika elfojtása, sőt nem egy esetben önkényes megtorlása. Mindezek erősen fékeztek a szocialista demokrácia közszellemének kialakulását.

c/ Küzdöttünk a nacionalizmus és a sovinizmus hibája ellen, de egyidejűleg abba a hibába estünk, hogy a magyar tudomány eredményeit, a magyar kultúra dokumentumait nem ismertethettük el a maguk érdeme szerint. Nem szolgálta az igaz hazaszeretetre és a proletár internacionalizmusra való nevelést a szolgálalkúség légköre, amelyben tekintélyektől, elsősorban szovjet tudósoktól vett idézetek jelentették a tudományos igazság kritériumát, és ennek során nem kellően bizonyított tételek is a szovjet tudomány eredményeként vagy reá való hivatkozással nyertek kényszerű elismertetést, ami ellen azonban az ifjúság egészséges nemzeti ösztöne tiltakozott.

d/ A társadalomtudományokban elterjedt dogmatizmus és szubjektivizmus miatt az elmúlt években a marxista oktatás nem egyszer szembekerült a tényekkel, és ennek következtében a felszabadulás óta valóban elért nagy eredményeknek a nevelő hatása csökkent.

A Marxizmus-leninizmus Tanszék és a Katonai Tanszék szinte monopolisztikus jogokat élvezett az ifjúság nevelésében. Ha az ifjúságra gyakorolt hatásukat az ú.n. szaktanszékek megkísérelték kiegészíteni, sőt esetleg helyel-közzel korrigálni, ezt valósággal a marxizmus-leninizmussal szemben való fellépésnek vélték.

e/ A hallgatók által felmutatott tanulmányi eredménnyel kellőképpen nem számoló ösztöndíjrendszer, a hallgatók tanulócsoportokban való vizsgáztatásával járó merevség, középiskolás stílusú agyongyámolításuk, nem fejlesztette ki bennük az önállóságot, leszoktatta őket az egyéni kezdeményezésről és a velejáró felelősségvállalásról, nem élesztette, hanem inkább fékezte az egészséges versenyszellemük kibontakozását.

f/ A DISz vezetőség az ifjúságot állandóan öntevékenységre serkentette, ezzel szemben azonban a valóságban csaknem a legnagyobb mértékben járószalagra fogta. A régi egyetemi, főiskolai szokások szerinti közösségi élettől tiltotta az ifjúságot, viszont azonban az ifjúság életkori sajátosságainak megfelelő szórakozási szabályokat nem adott nekik.

2./ A különleges okok közül az alábbiakat kell feltétlenül megemlítenünk:

a/ Az erdőgazdaság mint népgazdasági ág dolgozói lényegesen kisebb anyagi megbecsülésben részesültek, mint amekkora az erdőgazdaság által előállított termékek fontossága szerint megillette volna őket. A kontraszt helyi viszonylatban igen erős volt, mert egyaránt munkás-, vagy paraszt-származású fiatal mérnök legfeljebb feleakkora fizetéshez jutott erdőmérnöki oklevéllel a kezében, mint bányamérnökivel, pedig az erdőmérnöki oklevélnek a megszerzéséért legalább akkora erőfeszítést kellett kifejteni, mint a bányamérnökiért.

b/ A munkás- és szegényparaszt szülők abban a hiedelemben küldték az Erdőmérnöki Főiskolára gyermekeiket, hogy oklevelük megszerzése után, mint mérnökök olyan jövedelmet fognak kapni, amiből a szüleiket is támogatni tudják. A valóságban azonban a fizetésük alig lett elegendő a saját megélhetésükre. Fokozta ezt a bajt az a körülmény is, hogy többen már főiskolás korukban megnősültek és túl korán családi gondokkal találták magukat szemben.

c/ A jelentős részben paraszt származású erdő-mérnökhallgatók erősen érezték azt a különbséget, amely a termelőszövetkezetek alakításának a politikai gazdaságtanban tanult önkéntességi és fokozatossági elve és a gyakorlati végrehajtás között sok esetben fennállt.

d/ Az értelmiségi és alkalmazotti származású hallgatók akarva nemakarva csak a munkás és paraszt származású hallgatók után következtek és ez a körülmény azt az érzést keltette bennük, hogy ők az ifjúság soraiban éppen csak megtűrt elemek.

Mindezeknek az általános és különös okoknak összhatásaként az ifjúságban valami nagyfokú búsmagyaros szabadságvágy ébredt, ami azonban sokakból nem a hibáktól való megszabadulásra irányuló higgadt, céltudatos törekvést váltott ki, hanem sokakat proletárdiktatúra-ellenes cselekményekbe sorolt, illetve a "szabadság földjére", Nyugatra való távozásra készítetett. És ebben a tekintetben sajnós a Főiskola volt igazgatója, a vele együtt eltávozott tanárok és segédoktatók még mintegy példát is mutattak a hallgatóknak a Főiskola, Sopron, Magyarország, a haza elhagyására.

A Tanács egyetért azzal az értékeléssel, amit a Fegyelmi Bizottság nevében dr. Haracsi Lajos professzor az oktatók eltávozásáról a Tanács elé tárt. Valóban úgy van, hogy az oktatók közül egyesek kiemelkedő szerepet tölthettek be, mint pl. Roller Kálmán, Tuskó Ferenc, Jablanczy Sándor az eltávozásra való ösztönzésben. Feltehető, hogy mindegyiküknek lehetett esetleg nem is egy-két személyi oka az eltávozásra. Ezeket az okokat azonban a Tanács nem ismeri. A Tanács érhetőnek tartja, hogyha egyesek az eltávozásuk miatt nem ítélik el őket, de amiatt, hogy Ausztriából vissza nem jöttek, sőt onnan kivándoroltak Kanadába, és ezt nem is csak maguk tették, hanem a hallgatószámot is tekintélyes számban mintegy magukkal vitték, ahelyett, hogy hazafordították volna az ifjúságot, magatartásukat elítéli. Súlyosbító körülménynek tekinti a Tanács, hogy azzal a bizalommal, amellyel a népi demokrácia államhatalma egyetemi tanári, igazgatói, igazgatóhelyettesi, stb. rangba illetve munkakörbe állította őket, hálátlanul visszaéltek. Azokat az oktatókat és egyéb dolgozókat pedig, akik Roller Kálmán szellemi befolyása alá kerültek, a Tanács rendkívüli mértékben sajnálja, megjegyezve azonban, hogy közöttük pl. Sebestyén László volt adjunktus a karrierista ember prototípusa. Amennyiben közülük a hazatérés engedélyezését valaki kéré, a Tanácsnak személy szerint külön-külön kell foglalkoznia az ilyen kérelmekkel."

Megismétlem, hogy Az Akadémián számomra a Selmecen született három testvérszak együttese. Szétválasztása előre megfontolt politikai gyilkosság volt, amelyet az 1956-os szabadságharcban próbáltak professzorok és hallgatók meg-nem-történné tenni - sikertelenül. A merénylet első dőfése ötven éve történt. A teljes végrehajtás óta 40 év telt el.

Soraimat evvel a szomorú mondattal zárom:

In memoriam Academiae.

Forrásmunkák, jegyzetek

1. Zsámboki és Hiller: A bányászati és erdészeti felsőoktatás múltja. In: Vivat Akadémia..., OMBKE OEE, Budapest, 1985.
2. Ruhmann Jenő: A Bánya-, Kohó és Erdőmérnök hallgatók Ifjúsági Körének agóniája és halála. In: Soproni Műhely 1996. október 6-7. szám.
3. Liphay Béla: "Burgenland". In: Sopron, Civitas Fidelissima. Soproni Megyei Kör, 1925.
4. Splény Béla emlékiratai (Nemzet és emlékezet sorozat) Magvető, Budapest, 1984.
5. A "felszabadító" csapatok bevonulása után, 1944-ben Kárpátaljáról a 16-60 év közötti magyar férfiaknak kijelölt gyülekezőhelyeken kellett jelentkezniük, majd átgyalogolni a Kárpátokon, és lengyelországi táborokból gulagokra szállították őket.
6. Egy karéliai munkatáborból kórházba került egy magyar fogoly és ott meghalt. Egyik betegtársa (Budapestről elhurcolt magyar teológus) a kórházból, a litván főorvos segítségével, megírta a szomorú hírt a Munkácson élő özvegynek (ez azért volt lehetséges, mert belföldi levelezés volt). Az özvegy viszont megírta erdőmérnök-hallgató fiának, Strausz Józsefnek Sopronba az édesapa halálhírét és a teológus nevét, szülei címét. A Kölley család Strausz Józseftől értesült arról, hogy fiuk él és hol van. (Kölley György : Értetek és miattatok. 1989. München.)
7. Vej-Hung (Kr.u.I.sz.d.) így írt Kínában: A zene azonosságot teremt, a szertartások különbségeket állapítanak meg. Az azonosság megteremti és kifejleszti a kölcsönös szeretetet, a különbségek megállapítása biztosítja a kölcsönös tiszteletet. In: A szépség szíve. Régi kínai esztétikai írások, Európa Kiadó, Budapest, 1984.
8. Vivat Academia ... (1985) In (1).
9. 1911-ben Selmeceen összeállított kéziratos nótafüzet szövegei: 47 német 6 magyar, 1 kettős (kiadta: TEMPUS).

1921-ben Sopronban összeállított kéziratos nótafüzet szövegei: 67 német 8 magyar, -- (összeállította: BIZONY alias KROKODIL).

1931-ben Sopronban összeállított kéziratos nótafüzet szövegei: 1 német 10 magyar 69 kettős A MI NÓTÁINK. (Kiadták: alias ELFUSERÁLT MOZART és alias MUNYÓ).

1938-ban adták ki az első, egészében magyar szövegekötvet. 44 vers. Ifjúsági Kör, Sopron.
10. Az idézet Aulus Gellius: Attikai éjszakák című művéből való (Muraközi Gyula fordítása), amelyben Pythagorasznak a dél-itáliai Krotonban működött iskoláját írja le. In: Az ókor nagyjai. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972.
11. A hagyományok legújabb, összegzésre törekvő leírásai a nyolcvanas években már megjelenhettek. Jó példái ezeknek a Sopronban Dr. Béldi Ferenc szerkesztésében megjelent "Hagyományaink" című füzet (szerzői: Dr. Igmándy Z., Kárpáti L., Dr. Pintér F., Dr. Winkler A.) 1981. Pécselt állították össze 1984-ben Schmidt Gusztáv és

Sík Lajos "Mindnyájan voltunk egyszer az Akadémián ... Selmec - Sopron - Miskolc. 1935-1985" című gazdag gyűjteményüket.

12. Dr. Madas András visszaemlékezésének alapján (OMBKE Szenior Klub).
13. Molnár László: A selmeci Akadémián alakult Ifjúsági Kör és zászlójának viszontagságos története. In BKL Bányászat 1966. 5. sz. OMBKE, Budapest.
14. Mersich Endre visszaemlékezésének alapján (OMBKE Szenior Klub).
15. Molnár László: Az Ifjúsági Kör sorsa a politikai átalakulás forгатagában In. BKL Bányászat 1996. 5. sz. OMBKE, Budapest.
16. Simonyi professzor úr méltán vált híressé keleten és nyugaton egyaránt elektrotechnika tankönyvével. Csillagot neveztek el róla. Meghívott professzor volt (nyugat-)német egyetemen. A fizika kultúrtörténete című könyvével valami egészen újat és nagyszerűt alkotott. (GONDOLAT, Budapest, 1981.) Itthon mégis agyonhallgatták, mellőzték, mert 1956-ban a Központi Fizikai Kutatóintézet forradalmi tanácsának elnökévé választották.
17. 1948.
18. Mindnyájan voltunk egyszer az Akadémián. Sopron 1919-1969, Mezőgazdasági Könyvkiadó, 1970.
19. Erdészettörténeti Közlemények XXVII. Füzet. Tompa Károly idézi Somodi Jakab feljegyzését a 131. oldalon. OEE, Budapest.
20. Az új segéderők között volt, aki nem szakmai, hanem politikai megfontolás alapján került a helyére. Zoltay Endre kmh. például levelet írt a csepeli vasmű igazgatójának, hogy beosztottja, Ruhmann Jenő kohómérnök reakciós alak és az Ifjúsági Kör utolsó elnöke volt. Az ÁVH kezére adta Ghimesy László emh.-t, aki egy, a főiskolán kifüggesztett Mindszenty-ellenes plakátot letépett.
21. Évek múlva tapasztaltam, hogy Kelet-Németországban (poroszok, szászok !) olyan tökéletesen működött a besúgói rendszer, hogy politikai vonatkozásban családi körben sem mertek őszinte véleményt kimondani. Ha korábban csodáltam a németek példás szervezhetőségét, a tapasztaltak után igazán megértettem a költő Zrínyit: Egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalók!
22. Amikor 1956-ban "amnesztiát" kaptam és letehettem utolsó félévi vizsgáimat, politikai gazdaságtanból is vizsgáznom kellett, habár az még nem szerepelt az 1951-es tantárgyaink között.
23. A tanszékvezető "egyetemi tanár" felsőfokú képesítését a tréfásan foxi-maxi egyetemnek nevezett Marxizmus-Leninizmus-szakon szerezte meg -- utóbb.
24. A kör zászlóját Barsi Károly bányamérnök-hallgató mentette meg és küldte el 1977-ben a soproni Bányászati Múzeumnak. Restauráltatása után most is ott őrzik. (Molnár László: A Selmeci Akadémián alakult Ifjúsági Kör és zászlójának viszontagságos története. BKL Bányászat. 1996. 5. szám.) A balekcsősz díszei (csákó, szalag, farbőr) az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesülethez vándoroltak - némi kerülővel -, de nem tudni, most kinél vannak.

25. Akkor még szokatlan volt nekünk, később már teljesen megszoktuk, hogy a nép sűrűjéből jött vezető elvtársak legalább annyira szerettek vadászni, mint a “népnyúzó, nagybirtokos, arisztokrata” elődeik. Megegett viszont olyasmi is, hogy erdőmérnök nem kapott fegyvertartási engedélyt, kerületében meghívottként vadászván, orvvadászatért börtönbüntetésre ítélték (valószínűleg súlyosbító körülmény volt, hogy Sopronban vadgazdaságtant tanult és vadászati gyakorlaton is részt vett).
26. Az erdészetnél nyíltan hirdetett elv volt a “középkáderek” magasabb pozícióban juttatása - a vidékre kerülő “kiművelt emberfők” létszámának minél teljesebb visszaszorítása. A marxizmus-leninizmus elmélyült ismerete sokkal fontosabb volt abban a környezetben, ahol a szocializmust építő erdőmérnök társasága a tanácselnökből, párttitkárból, TSZ-elnökből, államigazdaság igazgatójából stb. álló új, vidéki értelmiségből tevődött össze.
27. Rédei István, a Földművelésügyi Minisztérium megbízottja, a háború alatt a mezőtúri gimnázium eminens tanulója volt. Iskoláztatását a Református Egyház ösztöndíjjal segítette. Ügybuzgó cserkészvezető, a gimnázium “főleventéje”, jó sportoló volt. Soproni vendégszereplésekor volt iskolatársa üdvözlését, mint ismeretlenét, először visszautasította, majd félrevonva őt, négy szemközt közölte, hogy nem kell semmitől tartania, de nem ismerhetik egymást.
- 28.
29. 1951. május 29-én az Agrártudományi Egyetem Erdőmérnöki Karáról kizárt hallgatók:

I. évfolyamról IV. évfolyamról

Hajnal Gyula Babós Károly Pörtl Károly

Hajnal József Chikán István Sass László

Holéczy Ernő Dr. Dallos József Szabó Alajos

Miglierini Marco Eördögh Árpád Szalay Imre

Sitkey Róza Farkas László Tajnafői Sándor

Fodor László Trenka Sándor Urbánfy Jenő

II. évfolyamról Földes Tibor Wisnovszky Károly.

Fuchs Antal Fülöpp Zoltán

Ifjú Géza Ghimessy László

Simon Ferenc Holéczy Géza

Tihanyi Zoltán Kárpáti Gábor

Kondor István Lány Miklós

III. évfolyamról Nagy Tibor

Gyila Ferenc Nemestóthy Andor

Kiss Ferenc Niemtschik Ferenc

Komondy Gyula Orbay István

Reményffy László Orosz Ottó

Réger Antal Pálffy Csaba

Sörley Zoltán Révay István

Thold Miklós

(1951. januárjában zárták ki a IV. évről Kocsis Ivánt és Visy Károlyt.)

A kizárások indokai között egyetlen egy volt, ami biztos "sikert" jelentett: háború előtti (alatti) hadapródiskolás, ludovikás múlt, vagy honvéd tiszti szolgálat.

(Három kivétel: - Parragi István, aki akkor még a néphadsereg állományában volt,

- Gáspár Hantos Géza, akit Fehér Dániel mentett meg,

- Marjai Zoltán, aki mindvégig el tudta titkolni hadapród-iskolás múltját.)

Ehhez csak annyi civil megjegyzésem van, hogy erdészetnél végzett munkák jellege hasonlít leginkább egy harci feladat végrehajtásához. Több szakágazathoz tartozó csoportok, sokszor alkalmi jellegű tevékenységek megszervezése, irányítása egy nagy stratégiai cél, az ERDŐ érdekében. Ilyesmit főleg katonáéknál oktattak (vagy csak ott ??).

Indiában láttam azt a gyakorlatot, hogy nagy beruházások összefogására - mind a magáncégek, mind az állami vállalkozások esetében - szívesen szerződtek szolgálatból kivált, magas rangú katonatisztekkel.

Jellemző az ítéletvégrehajtók széplelkűségére, hogy a Szalay Imre kizárásának indoklásában megemlített "családi kapcsolat osztályidegen elemekkel" azért került bűnlajstromába, mert a kitelepítése helyén meglátogatta azt a kislányt, akinek udvarolt.

30. Fehér Dánielt, Győrfi Jánost és Magyar Pált kutatóintézetbe helyezték át. Lesenyi Ferencet nyugdíjazták. Jellemző, hogy a "Mindnyájan voltunk egyszer" jubileumi kötetek - bár cikkeikben sokszor hivatkoznak Fehér Dániel és Lesenyi Ferenc forrásmunkáira - erről a megaláztatásról egy szót sem ejtenek, még az életutak ismertetése során sem! Fehér Dániel és Győrfi János egészségének súlyos megrendülése valószínűleg, Lesenyi Ferenc utolsó éveinek valóságos nyomora nyilvánvaló következményei voltak a leváltásuknak. Csak 1990-ben, haláluk után rehabilitálták őket.

"Az állampárt intézkedései az Akadémiánál (MTA) is súlyosabban érintették többi szellemi intézményünket. Főleg az egyetemeket, hiszen azokat - az ifjúság nevelése miatt - politikailag még exponáltabbnak tartották, és náluk még messzebbmenően hajtották végre a személyi változtatásokat. Nemegy tudós, akit nem engedtek tanítani, az akadémiai intézetek egyikében húzhatta meg magát."

In: Kosáry Domokos: Hat év a tudománypolitika szolgálatában (MTA, Budapest, 1996).

31. Nem titkolt feladatuk egy, az akkori politikai kurzusnak megfelelő, "haladó" oktatási irányvonal kialakítása lett volna. (Idézet Vancsura Rudolftól. In Sopron 1956. Erdészettörténeti Közlemények XXIX) OEE és Soproni Műhely, Budapest-Sopron.
32. A bányász, kohász szak 1951-ben az Oktatásügyi Minisztériumhoz tartozott. Nyilvánvalóan pártutasításra ott is rendeztek "tisztoogatást", egy hónappal az FM akciója után. A két eljárás között különbség igen jelentős volt. Mindössze 5 bányászt, kohászt zártak ki az egyetemről, őket sem az ország összes egyeteméről. Kilátásba helyezték végzésük engedélyezését, ha munkahelyük (és annak pártszervezete) azt támogatja. A fegyelmi eljárás formáját megadták - professzorok is voltak a bizottságban.
33. Dr. Roller Kálmán: " ... mi is voltunk egyszer az Akadémián." Soprontól - Vancouverig 1956-1996." Ontario, Saját kiadás, 1996.

Papers commemorate 150 Years of University Forestry Education in Hungary, Vancouver, 1959, pp. 41-42.:

"A magyar erdészek mindig tisztelték egymást, mint a testvérek. Egy hagyományos mondás keringett mindig közöttük:» Selmec a mi a anyánk, aki bántja azt, az a mi ellenségünk« - A kommunista kormány bántotta úgy a tanárokat, mind a diákokat, mert azok fenn akarták tartani a selmeci hagyományokat. Négy tanárt és 45 diákot távolítottak el az egyetemről 1951-ben, mert gyakorolták a régi diák hagyományokat. Megjegyzem, mindenkit visszavettünk 1954-ben, aki vissza akart jönni, az én dékánságom megkezdése idején.

Jóformán előírás volt kidicsérni a szovjet erdész tudósokat és a csatlós államok éltanárait, természetesen ezeket a magyar szakemberek fölé emelték. Életünk megosztódott ennek következtében, ami párosult a kommunista nyomással az élet más területén is. Mindez hozzájárult aztán a forradalom kitöréséhez, amely forradalomban összefogtak az egyetemi és munkás fiatalok."

Roller 1954-ben az Erdőmérnöki Főiskolának igazgatója volt, nem dékánja. A különbség azért lényeges, mert igazgatói kinevezés csak pártunk és államunk bizalmát bíró személyeknek jutott. Erre úgy is rá lehetett szolgálni, hogy az igazgató elvtárs 1955. július 17-én a mellékelt levelet küldte ki. (Való igaz, hogy olyanok is voltak néhányan, akik már 1954-ben visszavételt nyertek.)

34. 1947-ben 92 erdőmérnök-hallgató kezdte meg tanulmányait. Ezek közül a valétaságig 27 morzsolódott le. A 97 fős valétáló létszám jórészt a háború miatt éveket vesztett, korábban beiratkozottak visszatéréseivel alakult ki. Az évfolyamnak nagyjából kétharmada helyezkedett el erdészetnél (beleértve az oktatást is). Ezek közé számítottam azokat, akik külföldre távozásuk után lettek erdészek (idehaza az 1951-es kizáratás miatt más szakmában dolgoztak).
35. Dr. Igmándy Zoltán: 25 év krónikája. In: Mindnyájan voltunk egyszer az Akadémián Sopron 1919-1969. (Mezőgazdasági Könyvkiadó, 1970.).
36. Régi idők üzenete. In: A Helyzet I. évf. 2.sz. 81. old. Sopron, 1989.
37. A következő melléklet bizonyítja, hogy az értelmetlen felsőbb rendelkezések ellen miként próbáltunk védekezni. Ha a Kar szintjén nem sikerült volna elhárítani az indexeink ellen indított akciót, akkor "alulról jövő kezdeményezésként" a másolatban csatolt kérvényt indítottuk volna útjára.